

Drawing a Scientific Map of Articles in the Field of Holy Defense

Alireza Abyati ¹ , Mohammad Sadegh Jalalirad ² , and Seyed Javad Rezaei ³ 

1. Department of Field Marshal Martyr Qasem Soleimani Research Center for Holy Defense Sciences and Studies, Institute of Holy Defense, Tehran, Iran. E-mail: alirezaabyati1998@yahoo.com
2. *Corresponding Author*, Independent researcher, Tehran, Iran. E-mail: mohammad_jalalirad@yahoo.com
3. Department of Industrial Management and Engineering, Malek Ashtar University of Technology, Tehran, Iran. E-mail: rsjavad@gmail.com

ABSTRACT

The Holy Defense is a lasting epic etched into the history of Iran through reliance on faith, national solidarity, and the leadership of Imam Khomeini (RA). The primary objective of this study is to map the scientific network of articles related to the Holy Defense. This study, using a scientometric method and employing co-word analysis and network analysis, examined and explained the conceptual linkages among research works in this field. The statistical population comprised articles published between 1991 and 2023 in the databases of Noormags, Magiran, CIVILICA, SID, and the Comprehensive Portal of Humanities. Findings indicated that CIVILICA has published the highest number of articles, with the year 2022 marking the peak of scientific output in this area. The most common authorship pattern was collaboration between two authors, and Mohammad Reza Soroush was identified as the most prolific author. In terms of educational level, the majority of researchers held a Master's degree, and Islamic Azad University had the highest number of researchers in the field of Holy Defense. The journal *Teb-e Janbaz* accounted for the highest number of publications, while the field of psychology emerged as the most active discipline. Furthermore, Mostafa Ghanei played a central role in the information flow within the network due to his high betweenness centrality. The keyword "veterans" had the highest degree centrality, making it the most prominent term in the network. The psychology discipline and University of Tehran were also identified as the most influential field and institution, respectively. Overall, the trend in scientific publication in this area has been ascending over the years, and the diversity of disciplines among researchers indicates that the Holy Defense has been examined from multiple perspectives.

Keywords: Holy Defense, Imposed War, Scientific Collaboration

Cite this Article: Abyati, A., Jalalirad, M., & Rezaei, S. (2026). Drawing a Scientific Map of Articles in the Field of Holy Defense. *Knowledge Retrieval and Semantic Systems*, 13(47), 197-226. <https://doi.org/10.22054/jks.2025.86201.1720>



© 2026 by The author(s) retain the copyright

Publisher: Allameh Tabataba'i University Press

DOI: <https://doi.org/10.22054/jks.2025.86201.1720>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The Holy Defense, as one of the most significant events in Iran's contemporary history, has deeply influenced all political, social, and religious aspects of society. Due to the risks of distortion and forgetting this era, there is an increasing need for scientific investigation and documentation. Accordingly, using scientometric methods and creating 'science maps' is a crucial tool for policymakers to identify research trends, top authors, and journals, and to avoid wasting resources on redundant studies. This research aims to map the scientific landscape of articles in the field of Holy Defense, providing a scientific basis to guide future studies and improve research quality by identifying active research areas and existing gaps.

Research Questions

1. Which of the searched scientific databases (Noormags, Magiran, Civilica, SID, and the Comprehensive Portal of Humanities) have the highest frequency of scientific articles in the subject area of Holy Defense?
2. What is the distribution of articles in the field of Holy Defense based on the type of publication (scientific journals and conferences)?
3. What has been the trend of scientific article production in the field of Holy Defense over the years?
4. What is the co-authorship pattern in the published articles of the Holy Defense field?
5. Who are the most productive authors of articles in the field of Holy Defense?
6. What is the organizational affiliation of authors in the production of articles in the field of Holy Defense?
7. Which journals have the largest share in the production of scientific articles in the field of Holy Defense?
8. What is the academic rank or educational level of authors in the field of Holy Defense?
9. What is the academic discipline of the authors in the subject area of Holy Defense?
10. What is the level of collaboration among authors of articles in the field of Holy Defense?
11. What is the co-occurrence pattern of the terms used by authors in the field of Holy Defense?
12. What is the level of collaboration among institutions and universities in the publication of articles in the field of Holy Defense?
13. What is the level of collaboration among authors in the field of Holy Defense with respect to their scientific disciplines?

Literature Review

International scientometric studies have increasingly mapped the scientific landscape of global conflicts. Research by Sillanpää and Koivula (2010) identified "Democratic Peace Theory" as a dominant discourse in conflict studies. Subsequent research has addressed specialized dimensions, including military-induced soil pollution (Stadler et al., 2022), social security for veterans (Radzi, 2024), and the evolving status of women in war zones (Obeidat et al., 2025). Recent crises, such as the Russia-Ukraine war, have been analyzed for their global socio-economic and financial consequences using platforms like Web of Science (WOS) and Scopus (Ahlawat et al., 2022; Zozulinsky, 2024). Regarding the Iran-Iraq conflict, international efforts—indexed in databases such as Scopus, MEDLINE, and ISI—have remained limited to clinical aspects, such as mustard gas exposure (Nokhodian et al., 2015).

In contrast, domestic studies on the Holy Defense have been fragmented, focusing on specific niches such as theatre dissertations (Motahari et al., 2014), thematic clustering of martyrs' wills (Tavakolizadeh Ravari & Mahmoudi, 2016; Bahramian, 2021), or limited indexing of selected journals (Ghasemzadeh, 2022). Despite these contributions, there is a notable absence of a comprehensive, systematic mapping of the broader scientific output related to the Holy Defense. This study aims to fill this critical research gap by providing a holistic visualization of thematic clusters and knowledge networks in this field.

Methodology

This study employed a scientometric approach using co-occurrence and network analysis to identify conceptual relationships among research works published on the Holy Defense (Iran–Iraq War). The population comprised all available articles on this topic published between 1991 and 2023 in five Iranian databases: the Comprehensive Portal of Humanities, SID, Noormags, Civilica, and Magiran. The search was performed using 98 specialized keywords. After collecting 10,447 initial records from the five databases using various formats (Excel, RIS, or manual entry), duplicate and irrelevant items were removed, resulting in 4,998 unique articles. Incomplete metadata were corrected through supplementary searches. For each article, additional fields including authors' academic degree, field of study, and affiliated organization were also collected and harmonized. Finally, a co-occurrence matrix was constructed using RaverPremp software, followed by analysis in Excel, UCINET (for centrality measures), and VOSviewer for visualization.

Conclusion

The present study aimed to map the scientific network of the Holy Defense field in Iran using a scientometric approach, incorporating co-word analysis and co-authorship network analysis. Analysis of 4,998 articles published between 1991 and 2023 showed that scientific output in this field has grown significantly since 2015, with over two thirds of all works published in recent years. Most articles have been published in peer-reviewed scientific journals, reflecting researchers' tendency toward producing deep and theoretical knowledge. The co-authorship pattern is mostly limited to one to three authors, while broader scientific collaborations are less common.

Mohammad Reza Soroush, Mostafa Ghanei, and Batool Mousavi were identified as the most prolific authors, while Islamic Azad University, Baqiyatallah University of Medical Sciences, and University of Tehran have played a central role in knowledge production in this field. In terms of disciplines, psychology, Persian language and literature, and medical sciences have the largest share, but the absence of defense sciences among the top disciplines represents a critical gap.

Co-authorship network analysis revealed that several authors with high betweenness centrality act as bridging nodes in the scientific network. Furthermore, concepts such as 'veterans,' 'martyrdom,' 'culture,' 'women,' 'post-traumatic stress disorder (PTSD),' and 'mustard gas' are among the most frequent and central keywords, aligning with the findings of previous domestic and international studies.

In summary, Holy Defense studies in Iran have an interdisciplinary nature, with diverse scientific disciplines contributing. However, author dispersion, limited participation of full professors, and the underrepresentation of non-university institutions are among the main weaknesses. Strengthening interdisciplinary collaborations, supporting early career researchers,

establishing a unified national database, and increasing the role of experienced faculty members are among the most important recommendations for the sustainable development of this field.

Ethical Considerations

Adherence to Research Ethics Principles

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

Funding

This article is derived from the research project entitled “Mapping the Scientific Landscape of the Holy Defense,” which was supported by the Field Marshal Martyr Qasem Soleimani Research Center for Holy Defense Sciences and Studies, Institute of Holy Defense.

Acknowledgements

The authors would like to express their sincere gratitude to all professors of the Field Marshal Martyr Qasem Soleimani Research Center for Holy Defense Sciences and Studies, Institute of Holy Defense for their valuable guidance, dedicated support, and insightful contributions throughout the course of this research.

ترسیم نقشه علمی مقالات منتشرشده در حوزه دفاع مقدس

علیرضا آبیاتی^۱، محمدصادق جلالی راد^۲، و سید جواد رضایی^۳

۱. گروه علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی / پژوهشگر پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار

حاج قاسم سلیمانی، تهران، ایران. رایانامه: alirezaabyati1998@yahoo.com

۲. نویسنده مسئول، دکتری سیاست‌گذاری عمومی، پژوهشگر مستقل، تهران، ایران. رایانامه:

mohammad_jalalirad@yahoo.com

۳. دکتری مدیریت راهبردی دانش، پژوهشگر دانشکده مدیریت و مهندسی صنایع، دانشگاه صنعتی مالک اشتر، تهران، ایران. رایانامه:

rsjavad@gmail.com

چکیده

دفاع مقدس حماسه‌ای ماندگار است که باتکیه بر ایمان، همبستگی ملی و رهبری امام خمینی (ره) در تاریخ این سرزمین به ثبت رسید. هدف اصلی پژوهش حاضر، ترسیم شبکه علمی مقالات مرتبط با حوزه دفاع مقدس است. این مطالعه با روش علم‌سنجی و بهره‌گیری از تحلیل هم‌رخدادی واژگان و تحلیل شبکه‌ای، به بررسی و تبیین پیوندهای مفهومی میان آثار پژوهشی این حوزه پرداخته است. جامعه آماری شامل مقالات منتشرشده در بازه زمانی ۱۳۷۰ تا ۱۴۰۲ در پایگاه‌های نورمگز، مگیران، سیویلیکا، اس‌آی‌دی و پرتال جامع علوم انسانی است. یافته‌ها نشان داد پایگاه سیویلیکا بیشترین تعداد مقالات را منتشر کرده و سال ۱۴۰۱، نقطه اوج تولید علمی در این زمینه بوده است. الگوی رایج نگارش مقالات، همکاری دو نویسنده بوده و محمدرضا سروش پرکارترین نویسنده این حوزه است. از نظر مقطع تحصیلی، بیشترین فراوانی به پژوهشگران مقطع کارشناسی ارشد تعلق دارد و دانشگاه آزاد اسلامی، دارای بیش‌ترین پژوهشگر در زمینه جنگ تحمیلی بوده است. نشریه طب جانباز بیشترین تعداد مقالات را به خود اختصاص داده و رشته روان‌شناسی، فعال‌ترین حوزه علمی در این زمینه بوده است. همچنین مصطفی قانع به دلیل مرکزیت بینایی بالای خود، نقش محوری در انتقال اطلاعات شبکه داشته است. واژه «جانبازان» با داشتن بیشترین مرکزیت درجه محبوب‌ترین کلیدواژه بوده و رشته روان‌شناسی و دانشگاه تهران، محبوب‌ترین رشته و سازمان در شبکه علمی مقالات شناخته شده‌اند. به‌طور کلی روند تولید مقالات علمی طی سالیان مختلف صعودی بوده است. همچنین تنوع رشته‌های پژوهشگران نشان از این دارد که دفاع مقدس از ابعاد گوناگون موردبررسی قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها: دفاع مقدس، جنگ تحمیلی، شبکه همکاری علمی

استناد به این مقاله: علیرضا، جلالی راد، محمد صادق، و رضایی، سید جواد. (۱۴۰۵). ترسیم نقشه علمی مقالات منتشر شده در

حوزه دفاع مقدس. بازیابی دانش و نظام‌های معنایی، ۱۳ (۴۷)، ۱۹۷-۲۲۶.

<https://doi.org/10.22054/jks.2025.86201.1720>

© ۲۰۲۶ نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه علامه طباطبائی



مقدمه

دفاع مقدس دفاع هشت‌ساله مردم ایران در مقابل تهاجم رژیم بعث عراق است؛ جنگی که به‌عنوان طولانی‌ترین جنگ قرن حاضر به شمار می‌رود. (قهرمانی و یوسف‌نژاد، ۱۳۹۷). این جنگ که حدود هشت سال به طول انجامید، گستره‌ای به مساحت بیش از ۱۶۰۰ کیلومتر را در بر گرفت و از بزرگ‌ترین جنگ‌های قرن بیستم بود. (ربیعی و محمدپور، ۱۳۹۶). نیروهای عراقی در این تجاوز، مناطقی را در شمال غرب، غرب و جنوب غرب ایران اشغال نمودند؛ ولی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران با کمک نیروهای بسیجی و مردمی، حملات رژیم بعث عراق را متوقف کردند و دشمن متجاوز با دفاع جانانه رزمندگان غیور و جان‌برکف نظام اسلامی به هیچ‌کدام از اهداف اصلی و راهبردی خود نرسید.

دفاع مقدس یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین دوران تاریخ معاصر ایران است که بر تمامی جنبه‌های زندگی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و مذهبی جامعه اثر گذاشته است (حسینی و نیکرو، ۱۳۸۹). جنگ تحمیلی واقعه بزرگ انقلاب اسلامی است که در معرض دو تهدید کلان تحریف و فراموشی قرار دارد. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بیان می‌کنند: «باوجود اینکه کارهای زیادی در خصوص دفاع مقدس شده است به کارهای زیادی احتیاج است؛ چراکه هر چه از لحاظ زمان از دفاع مقدس دور می‌شویم، از لحاظ معرفت باید به دفاع مقدس نزدیک‌تر شویم دست‌های تحریف در کمین هست؛ دست تحریف ممکن است این بخش پر درخشش تاریخ را مخدوش کند» (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۹/۰۶/۳۱). این تهدیدات در صورتی کاهش می‌یابد یا از بین می‌رود که روایتی مستند و مستدل از آن ایجاد شود. برداشت حماسی از دفاع مقدس در قالب شعر، داستان یا خاطره تاندازه‌ای انجام‌شده و این امر از جنبه روانی و تبلیغاتی مهم است. اما چنانچه این دوره تاریخی با استفاده از اسناد و مدارک برای نسل حاضر که هیچ‌گونه شناختی از آن دوره ندارند، واکاوی علمی و پژوهشی نشود، تاریخ انقلاب با سوءبرداشت، تحریف و فراموشی مواجه خواهد شد (نهادی، ۱۳۹۹). این عامل و عوامل دیگر مانند تقویت حس میهن‌پرستی، حس هویت جمعی و همچنین کشف علل و ریشه‌های آن منجر به تولید صدها اثر علمی مربوط به دوره دفاع مقدس در ایران و جهان شده است (حسینی و نیکرو، ۱۳۸۹).

یکی از دل‌مشغولی‌های عمده سیاست‌گذاران علم‌وفناوری بررسی وضعیت، جهت و روند توسعه علم یک کشور در دوره‌های زمانی مختلف است. از این‌رو رویکردها و راهکارهایی متنوع از حوزه‌های موضوعی مختلف در این راستا ایجاد شده است که علم‌سنجی یکی از مهم‌ترین آنهاست. از دیدگاه سیاست‌گذاری، استفاده از روش‌های علم‌سنجی به‌خصوص ترسیم نقشه علمی دارای اهمیت ویژه‌ای است. علاوه بر شناسایی حوزه‌های پرکار و روندهای پژوهشی، این نقشه‌ها امکان تحلیل و شناسایی مجلات علمی فعال، نویسندگان، همکاری‌های علمی و سازمان‌های پژوهشی مؤثر در حوزه‌ای خاص را نیز فراهم می‌کنند. با این اطلاعات، سیاست‌گذاران قادر خواهند بود تا تصمیمات آگاهانه‌تری در زمینه تخصیص منابع پژوهشی، توسعه زیرساخت‌های علمی و حمایت از محققان و پروژه‌های پژوهشی بگیرند.

باتوجه به تأکیدات و منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که مضامین دفاع مقدس را نباید تکراری پنداشت و هنوز بسیاری از مضامین و مفاهیم هستند که درباره آن‌ها کار نشده است، پژوهش در زمینه دفاع مقدس با هدف ترسیم نقشه علمی این حوزه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. پژوهش حاضر، با تمرکز بر ترسیم نقشه علمی مقالات منتشرشده در حوزه دفاع مقدس، نخستین تلاش جامع در حوزه علم‌سنجی این مطالعات به شمار می‌رود. برخلاف پژوهش‌های پیشین که

بیشتر به تحلیل محتوای محدود می‌پردازند، این تحقیق با بهره‌گیری از روش‌های نوین علم‌سنجی، به شکلی گسترده‌تر و عمیق‌تر با بررسی و تحلیل حوزه‌های موضوعی پر استفاده، از ائتلاف منابع در انجام مطالعات تکراری جلوگیری کرده و امکان تمرکز بر موضوعات نو و کمتر بررسی شده را فراهم می‌کند، همچنین منجر به شناسایی شبکه‌های علمی، نویسندگان و مجلات برتر در این حوزه می‌شود. این رویکرد نوآورانه، با امکان دسترسی به منابع جامع، سازمان‌یافته و هدفمند، زمینه‌ساز ارتقای کیفیت و عمق پژوهش‌ها شده و پژوهشگران را قادر می‌سازد تا تحقیقات عمیق‌تر، دقیق‌تر و با کیفیت بالاتری ارائه دهند. همچنین شناسایی آثار برجسته و نویسندگان کلیدی در حوزه دفاع مقدس، امکان بهره‌گیری از تجربیات ارزشمند آنان را فراهم کرده و نقش مؤثری در ارتقای سطح علمی پژوهش‌ها ایفا می‌کند و با شناسایی دقیق خلأهای پژوهشی، بستر مناسبی برای هدایت تحقیقات آینده به سوی نیازهای واقعی فراهم می‌آید.

به‌طور کلی با وجود پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه دفاع مقدس، تاکنون بررسی جامع، نظام‌مند و به‌روز از روندها، حوزه‌های موضوعی، شبکه‌های علمی و همچنین شناسایی دقیق نویسندگان کلیدی این حوزه ارائه نشده است. این خلأ موجب شده است که شناخت دقیق از وضعیت فعلی پژوهش‌ها، بازیگران اصلی، موضوعات کمتر پرداخته شده و تعیین اولویت‌های پژوهشی دشوار باشد. پژوهش حاضر با هدف پر کردن این خلأ و ترسیم نقشه علمی جامع از مقالات منتشر شده در حوزه دفاع مقدس انجام شده است تا با شناسایی دقیق روندها، نویسندگان برجسته، بازیگران کلیدی و موضوعات مهم، راه را برای توسعه پژوهش‌های هدفمند و مؤثر در این حوزه هموار سازد. پژوهش حاضر در پی پاسخ به پرسش‌های زیر است:

۱. کدام پایگاه‌ها از مجموع پایگاه‌های علمی که جست‌وجو شدند (نورمگز، مگیران، سیویلیکا، اس‌آی‌دی و پرتال جامع علوم انسانی) دارای بیشترین فراوانی مقالات علمی در حوزه موضوعی دفاع مقدس هستند؟
۲. توزیع مقالات حوزه دفاع مقدس بر اساس نوع انتشار (مجلات علمی و همایش‌ها) چگونه است؟
۳. روند تولید مقالات علمی حوزه دفاع مقدس در سالیان مختلف چگونه بوده است؟
۴. الگوی هم‌نویسندگی در مقالات منتشر شده حوزه دفاع مقدس چگونه است؟
۵. نویسندگان پر کار مقالات حوزه دفاع مقدس چه کسانی هستند؟
۶. وابستگی سازمانی نویسندگان در زمینه تولید مقالات حوزه دفاع مقدس چگونه است؟
۷. کدام نشریات بیشترین سهم را در زمینه تولید مقالات علمی حوزه دفاع مقدس داشتند؟
۸. رتبه علمی یا مقطع تحصیلی نویسندگان دفاع مقدس چگونه است؟
۹. رشته تحصیلی نویسندگان حوزه موضوعی دفاع مقدس چگونه است؟
۱۰. میزان همکاری نویسندگان مقالات حوزه دفاع مقدس چگونه است؟
۱۱. هم‌رخدادی واژگان استفاده شده توسط نویسندگان حوزه دفاع مقدس چگونه است؟
۱۲. میزان همکاری مؤسسات و دانشگاه‌ها در انتشار مقالات حوزه دفاع مقدس چگونه است؟
۱۳. میزان همکاری نویسندگان حوزه دفاع مقدس با توجه به رشته‌های علمی چگونه است؟

پیشینه پژوهش

ترسیم نقشه علمی با بهره‌گیری از شاخص‌های آماری و ابزارهای نرم‌افزاری، امکان نمایش تصویری از وضعیت تولید علم و شبکه‌های دانشی را فراهم می‌کند. هدف از ترسیم نقشه علمی، فهم عمیق‌تری از روندهای علمی، خوشه‌های موضوعی، و شکاف‌های پژوهشی موجود است. بررسی پژوهش‌هایی که از این رویکرد بهره گرفته‌اند، می‌تواند به تحلیل وضعیت موجود و جهت‌گیری آینده تحقیقات کمک کند. بر همین اساس، در این بخش، پیشینه‌های مرتبط با ترسیم نقشه‌های علمی موردبررسی قرار گرفته‌اند. با جستجوهای صورت گرفته پیرامون مسئله این پژوهش به منظور شناسایی پیشینه‌های مرتبط جستجوهای در پایگاه‌های اطلاعات علمی داخلی و خارجی همچنین با استفاده از موتورهای کاوش انجام شد.

مطهری و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «دسته‌بندی موضوعی پایان‌نامه‌های تئاتر دفاع مقدس در سه دهه فعالیت دانشکده‌های هنرهای نمایشی کشور» به دسته‌بندی موضوعی پایان‌نامه‌های مربوط به تئاتر دفاع مقدس و همچنین به ارائه آمار مربوط به میزان فراوانی پایان‌نامه‌ها بر اساس سال و دانشگاه پرداخته است.

توکلی‌زاده رواروی و محمودی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «ترسیم نقشه موضوعی اسناد جنگ تحمیلی: مطالعه موردی وصیت‌نامه فرماندهان سپاه پاسداران شهید استان کرمان» به تحلیل محتوا به روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان و فن خوشه بندی پرداخته‌اند. تحلیل محتوا روی ۶۸ متن کامل از وصیت‌نامه فرماندهان پاسدار شهید استان کرمان صورت گرفته است. باتوجه به خوشه‌های حاصل از نمودار سلسله‌مراتبی، هشت محور اساسی در این وصیت‌نامه‌ها تشخیص داده شد که محور اصلی آنها دو اصطلاح «خداوند» و «اسلام» بود.

بهرامیان (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل اسناد جنگ تحمیلی؛ مطالعه موردی وصیت‌نامه ۳۲ نفر از شهدای اطلاعات عملیات سپاه سیدالشهداء (ع) استان تهران» به بررسی ظاهر متن و محتوای آن‌ها پرداخته است. در این پژوهش آمده است که ۹ کلیدواژه «جهاد و شهادت، پشتیبانی از امام و ولایت فقیه، گناه نکردن و توبه، طلب حلالیت، طلب شهادت، سفارش به نماز، احترام به پدر و مادر، رعایت حجاب، خدمت به اسلام و محرومان» بیشترین فراوانی را در وصیت‌نامه شهدا داشته است.

قاسم‌زاده (۱۴۰۱) در کتاب خود با عنوان «علم‌سنجی فراگیر دفاع مقدس در نشریات معتبر داخلی (دفاع مقدس، جنگ تحمیلی، جنگ ایران و عراق)» به نمایه‌سازی مقالات منتشرشده در نشریات علمی پژوهشی و علمی ترویجی کشور با کلیدواژه‌های «دفاع مقدس»، «جنگ تحمیلی» و «جنگ ایران و عراق» که درمجموع ۱۹۰ مقاله بوده است پرداخته است. اطلاعات هر مقاله که آورده شده است شامل: عنوان مقاله، پدیدآور، عنوان نشریه، سال نشر، آدرس ارجاع، چکیده مقاله و لغات کلیدی است. این اثر مقالات از سال ۱۳۸۴ تا سال ۱۳۹۲ را شامل می‌شود.

سیلانپا و کوپولا^۱ (۲۰۱۰) پژوهشی با عنوان «ترسیم نقشه پژوهش‌های مربوط به تعارض: مطالعه‌ای علم‌سنجی از گفتمان‌های علمی معاصر» انجام داده‌اند که در آن از روش علم‌سنجی برای ترسیم ساختار پژوهش در حوزه تعارض استفاده شده است. در این مطالعه چهار گفتمان اصلی در این حوزه شناسایی شده است و نتیجه‌گیری می‌شود که «نظریه صلح دموکراتیک» هسته گفتمانی قدرتمندی در پژوهش‌های معاصر تعارض به شمار می‌رود. هدف این مطالعه آن بوده است

که به پژوهشگران کمک کند تا نسبت به خلأها و کانون‌های توجه در پژوهش‌های معاصر آگاه شوند و بحث‌های بیشتری در خصوص وضعیت کنونی این حوزه شکل گیرد.

نخودیان و همکاران^۱ (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «قرار گرفتن در معرض گاز خردل در جنگ ایران و عراق - یک مطالعه علم‌سنجی» مقالاتی که بین سال‌های ۱۹۸۸ تا ۲۰۱۲ منتشر شده و مرتبط به قرار گرفتن در معرض گاز خردل در جنگ ایران و عراق بوده را مورد بررسی قرار داده‌اند. مقالات سه پایگاه داده معتبر بین‌المللی شامل اسکوپوس^۲، مدلاین^۳ و آی‌اس‌آی^۴ مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج این پژوهش نشان داد که در طول ۲۴ سال بررسی شده، حدود ۹۰ مقاله در زمینه گاز خردل در جنگ ایران و عراق منتشر شده است. تعداد مقالات مرتبط با گاز خردل و جنگ ایران و عراق در طی سالیان مختلف بیش از ده برابر افزایش یافته و از ۱ مقاله در سال ۱۹۸۸ به ۱۱ مقاله در سال ۲۰۱۱ رسیده است. بیشتر مقالات منتشر شده (۴۵٫۷٪) به بررسی‌های بالینی و پاراکلینیکی اثرات گاز خردل در قربانیان ایرانی پرداخته‌اند. پرکارترین نویسنده در این حوزه دکتر غنی بوده که با ۲۰ مقاله در رتبه اول قرار گرفته است. وابستگی سازمانی اغلب پژوهشگران، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (مرکز تحقیقات آسیب‌های شیمیایی و بخش پوست) در ایران بوده است.

اهلاوات و همکاران^۵ (۲۰۲۲) پژوهشی با عنوان «تحلیل علم‌سنجی پژوهش‌های منتشر شده درباره جنگ روسیه و اوکراین با استفاده از نرم‌افزار VOSviewer انجام داده‌اند که در آن با استفاده از پایگاه داده Dimensions یک تحلیل علم‌سنجی بر اسناد منتشر شده مرتبط با جنگ اوکراین و روسیه انجام داده‌اند. در مجموع ۶۵۷ سند شامل مقالات پژوهشی، پیش‌چاپ‌ها، تک‌نگاشت‌ها و فصل‌های کتاب بررسی شده‌اند. تحلیل با استفاده از نرم‌افزار ویواس و یوور انجام و در قالب جداول و نمودارها ارائه شده است. نتایج مطالعه نشان داد که این جنگ ماهیتی جهانی یافته است، به‌طوری‌که بیشترین تعداد اسناد منتشر شده (چه از نظر نهادها و چه از نظر پژوهشگران) مربوط به کشور هند بوده است. درعین حال، ایالات متحده به‌عنوان برترین کشور از نظر میزان مشارکت شناسایی شد. این پژوهش همچنین نشان می‌دهد که مطالعات مرتبط با «جنگ روسیه و اوکراین» حوزه‌هایی همچون بازارهای مالی، کسب‌وکار، تغییرات اقلیمی، امنیت انرژی، امنیت غذایی، بهداشت عمومی و پیامدهای جهانی جنگ را در برمی‌گیرند.

استادلر و همکاران^۶ (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان «آلودگی شیمیایی خاک و اقدامات نظامی: یک تحلیل علم‌سنجی» بر پایه تحلیل علم‌سنجی ۳۵۰۰ مقاله، نشان می‌دهند که میزان توجه به موضوع آلودگی خاک ناشی از فعالیت‌های نظامی در دهه‌های اخیر نوساناتی داشته، اما در سال‌های اخیر، سالانه بیش از ۲۵۰ مقاله جدید در این زمینه منتشر می‌شود. بیشتر این مقالات توسط نویسندگانی از ایالات متحده، چین و کشورهای اروپای غربی نوشته شده‌اند.

رادزی^۷ (۲۰۲۴) در مقاله خود با عنوان «بررسی تأثیر برنامه‌های تأمین اجتماعی بر کارکنان نظامی و کهنه‌سربازان: یک مرور علم‌سنجی و دامنه‌ای» نقش برنامه‌های تأمین اجتماعی را در تضمین رفاه و ثبات اقتصادی کارکنان نظامی و کهنه‌سربازان با روش علم‌سنجی مورد بررسی قرار داده است. در این پژوهش با استفاده از داده‌های پایگاه‌های اسکوپوس

1. Nokhodian et al.

2. Scopus

3. MEDLINE (Medical Literature Analysis and Retrieval System Online)

4. ISI (Institute for Scientific Information)

5. Ahlawat et al.

6. Stadler et al.

7. Radzi

و وب‌آف‌ساینس^۱، تحلیلی عمیق از منظر علم‌سنجی انجام داده است تا روندهای انتشار، کشورهای فعال، نهادهای پیشرو و هم‌رخدادی کلیدواژه‌ها بررسی شود. ده کلیدواژه برتر شناسایی شده شامل: تأمین اجتماعی، کهنه‌سربازان، نظامی، رفاه اجتماعی، ناتوانی، هزینه‌های نظامی، اختلال استرس پس از سانحه، اشتغال، سلامت روان، و سیاست اجتماعی هستند.

زوزولینسکی^۲ (۲۰۲۴) در مقاله‌ای با عنوان «پیامدهای مالی، اقتصادی و اجتماعی جنگ روسیه و اوکراین: تحلیل علم‌سنجی» با گردآوری مقالات از پایگاه اسکوپوس که بین سال ۲۰۲۲ تا نیمه اول ۲۰۲۴ منتشر شده‌اند به تحلیل علم‌سنجی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بیش از یک‌چهارم مقالات حاصل همکاری پژوهشگرانی از کشورهای مختلف بوده‌اند. همچنین، نویسندگان کشورهای دارای بیش از ۱۰ مقاله، فقط در قالب همکاری‌های بین‌المللی در این حوزه مشارکت داشته‌اند. اوکراین با سهم ۱۰/۲ درصدی در انتشار مقالات، در جایگاه نخست قرار دارد و کشورهای چین، ایالات متحده، لهستان و ایتالیا نیز در میان پنج کشور برتر هستند و در مجموع ۳۰/۳ درصد از کل مقالات را تولید کرده‌اند. در میان مؤسسات برتر از نظر وابستگی سازمانی، هشت مؤسسه اوکراینی حضور دارند.

عبیدات و همکاران^۳ (۲۰۲۵) در مقاله خود با عنوان «وضعیت زنان در جنگ: یک تحلیل علم‌سنجی» یک تحلیل علم‌سنجی جامع از پژوهش‌های مربوط به وضعیت زنان در بستر جنگ انجام داده است. این مطالعه بر پایه ۱۸۷ مقاله استخراج شده از پایگاه داده اسکوپوس انجام شده است. برای شناسایی منابع مرتبط، عبارت "The status of women in war" در جستجو به کار گرفته شد. تحلیل علم‌سنجی انجام شده شامل بررسی الگوهای انتشار از نظر کشورها، تأثیر استنادی، منابع کلیدی، وابستگی‌های سازمانی، روندهای نویسندگی و کلیدواژه‌های موضوعی بوده است. نتایج نشان می‌دهد که در سه دهه گذشته، تولیدات علمی مرتبط با زنان و جنگ به تدریج افزایش یافته و پس از وقوع درگیری‌های مهم در قرن ۲۱، جهش‌هایی در میزان انتشارات دیده می‌شود. باین حال، تأثیر استنادی این آثار با گذر زمان کاهش یافته است. تحلیل‌ها همچنین نشان می‌دهد که پژوهش‌ها عمدتاً از سوی کشورهای غربی تولید شده‌اند که این مسئله نشان‌دهنده ضرورت دربرگیری دیدگاه‌های متنوع جهانی است.

به‌طور کلی در پیشینه پژوهش‌های داخلی، مطالعات علم‌سنجی حوزه دفاع مقدس عمدتاً محدود به بخشی از متون، اسناد و مقالات دفاع مقدس بوده‌اند؛ برای مثال، مطهری و همکاران (۱۳۹۳) به دسته‌بندی موضوعی پایان‌نامه‌های تئاتر دفاع مقدس پرداخته‌اند، توکلی‌زاده رواری و محمودی (۱۳۹۵) به خوشه‌بندی، وصیت‌نامه‌های فرماندهان سپاه پرداخته است، بهرامیان (۱۴۰۰) فراوانی کلیدواژه‌های پرتکرار در وصیت‌نامه شهدا را تبیین نموده است. همچنین قاسم‌زاده (۱۴۰۱) با علم‌سنجی ۱۹۰ مقاله دفاع مقدس، چشم‌اندازی سیستماتیک از روند انتشار، ساختار موضوعی و کلیدواژه‌های این مقالات ارائه داده است. با وجود ارزش و عمق هر یک از این مطالعات در حوزه‌ای خاص، هنوز هیچ پژوهشی به‌صورت فراگیر و نظام‌مند، به ترسیم نقشه علمی مقالات دفاع مقدس پرداخته است. در پیشینه پژوهش‌های خارجی، استفاده از روش‌های علم‌سنجی در حوزه مطالعات جنگ، با تمرکز بر ابعاد مختلفی همچون پیامدهای انسانی، زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی جنگ‌ها، گسترش یافته است. مطالعاتی همچون سیلانپا و کویولا (۲۰۱۰) به ترسیم گفتمان‌های علمی در حوزه تعارض پرداخته‌اند و تلاش کرده‌اند شکاف‌ها و محورهای اصلی این ادبیات را نمایان کنند. پژوهش‌نخودیان و همکاران

1. Web of Science (WOS)
2. Zozulinsky
3. Obeidat et al

(۲۰۱۵) به صورت مشخص، به علم‌سنجی مقالات مرتبط با آثار گاز خردل در جنگ ایران و عراق پرداخته که تنها مطالعه بین‌المللی متمرکز بر این جنگ با روش علم‌سنجی محسوب می‌شود. سایر مطالعات مانند اهلاوات و همکاران (۲۰۲۲)، زوزولینسکی (۲۰۲۴) و عیدات و همکاران (۲۰۲۵) تحلیل روندهای پژوهشی و مشارکت‌های بین‌المللی در زمینه‌هایی مانند جنگ روسیه و اوکراین، وضعیت زنان در جنگ، و تأثیرات اجتماعی-اقتصادی جنگ‌ها پرداخته‌اند. این مطالعات نشان می‌دهند که جنگ‌ها از منظر علم‌سنجی، نه تنها در حوزه‌های نظامی بلکه در ابعاد کلان اجتماعی، زیست‌محیطی و سیاست‌گذاری نیز مورد توجه قرار گرفته‌اند. با این حال، به جز پژوهش نخودیان و همکاران (۲۰۱۵) که به تحلیل علم‌سنجی پرداخته است؛ هیچ مطالعه علم‌سنجی دیگری که به طور خاص به مقالات مرتبط با دفاع مقدس پرداخته باشد، یافت نشده است؛ و همین امر خلأ مهمی را در این حوزه نشان می‌دهد که پژوهش حاضر در پی پوشش آن است.

روش

پژوهش حاضر با روش علم‌سنجی و با استفاده از تحلیل هم‌رخدادی واژگان و تحلیل شبکه به بررسی و شناسایی روابط مفهومی میان آثار پژوهشی منتشر شده در موضوع دفاع مقدس پرداخته است. برای تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار راورپری‌مپ^۱، یوسی‌آنت^۲ و نرم‌افزار ویواس ویور^۳ استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش تمام شمار در دسترس مقالات منتشر شده حوزه دفاع مقدس از سال ۱۳۷۰ تا پایان سال ۱۴۰۲ در پایگاه‌های معتبر داخلی (پرتال جامع علوم انسانی^۴، مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۵، نورمگز^۶، سیولیکا^۷ و مگیران^۸) است. تمامی مراحل جستجو و گردآوری داده‌ها با دقت و رعایت استانداردهای علمی و بر اساس ۹۸ کلیدواژه‌ای که با پیشنهاد و تأیید کارشناسان حوزه موردنظر بوده، انجام شده است. این پژوهش در طی مراحل زیر انجام گرفت:

در مرحله نخست داده‌های علمی از پنج پایگاه مذکور با جست‌وجوی کلیدواژه‌هایی مانند دفاع مقدس، جنگ تحمیلی، جنگ ایران و عراق، جانبازان، ایثارگران و ... گردآوری شد. در پایگاه نورمگز که امکان دریافت خروجی با قالب اکسل وجود داشت، داده‌ها به صورت مستقیم استخراج گردید. خروجی پایگاه‌های سیولیکا و مگیران که قالب RIS^۹ ارائه می‌دادند، در نرم‌افزار زوترو^{۱۰} بارگذاری و تجمیع شدند؛ سپس خروجی نرم‌افزار زوترو که در قالب یک فایل RIS بود به نرم‌افزار Mendeley وارد شد تا خروجی اکسل گرفته شود. برای پایگاه‌هایی که فاقد خروجی ساختاریافته بودند مانند پرتال جامع علوم انسانی و پایگاه SID، داده‌ها به صورت دستی وارد فایل‌های اکسل گردید. در مرحله دوم، تمامی فایل‌های اکسل گردآوری شده که در مجموع شامل ۱۰۹۴۴۷ پیشینه بودند، تجمیع و پاک‌سازی شدند؛ در این مرحله، پیشینه‌های تکراری یا نامرتب حذف گردید. در نهایت، ۴۰۹۹۸ مقاله منحصربه‌فرد و مرتبط شناسایی شد. پس از آن، اطلاعات ناقص

1. Raver Premap
2. UCINET
3. VOSviewer
4. www.ensani.ir
5. www.sid.ir
6. www.noormags.ir
7. www.civilica.com
8. www. magiran.com
9. Research Information System (RIS)
10. Zotero

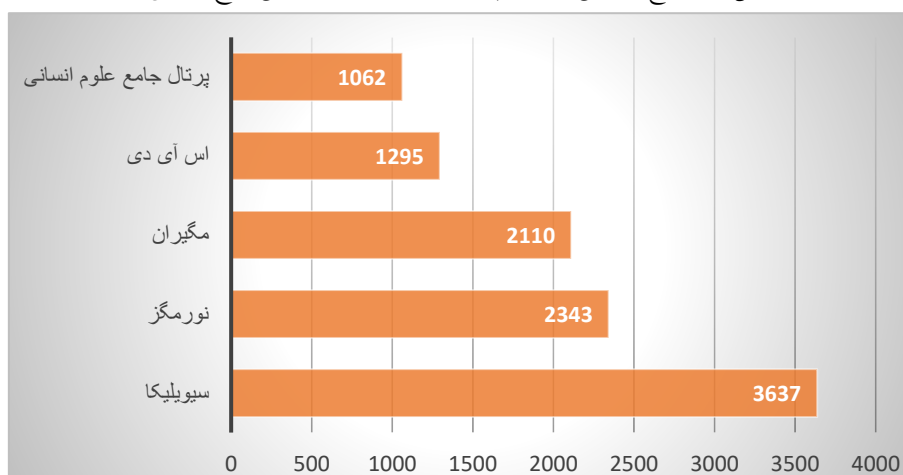
ازجمله نام نویسنده، سال انتشار، عنوان نشریه و کلیدواژه‌ها از طریق جست‌وجوی مجدد در پایگاه‌های اطلاعاتی یا وب‌سایت مجلات تکمیل و اصلاح شدند.

در مرحله سوم با توجه به مرحله نخست که داده‌هایی مانند عنوان، سال نشر، نویسنده، ناشر یا همایش برای هر رکورد گردآوری شده بود با بررسی ۴۹۹۸ مقاله‌ها سه اطلاعات مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی و سازمان وابسته نویسندگان نیز گردآوری شدند. سپس اطلاعات جمع‌آوری شده، یکدست شدند تا برای ورود به نرم‌افزارهای تحلیلی آماده شوند. در نهایت در مرحله چهارم پس از گردآوری داده‌ها و پالایش آنان از طریق سیاهه واریسی جهت ساخت ماتریس هم‌رخدادی به نرم‌افزار پری‌مپ وارد شد و خروجی TXT به دست آمده وارد نرم‌افزار اکسل شد و سپس خروجی نرم‌افزار اکسل برای بررسی سنجه‌های مرکزیت شبکه‌های اجتماعی وارد نرم‌افزار یوسی‌آی نت شد.

یافته‌ها

کدام پایگاه‌ها از مجموع پایگاه‌های علمی که جست‌وجو شدند (نورمگز، مگیران، سیویلیکا، اس‌آی‌دی و پرتال جامع علوم انسانی) دارای بیشترین فراوانی مقالات علمی در حوزه موضوعی دفاع مقدس هستند؟ در شکل ۱ نمودار توزیع فراوانی مقالات پایگاه‌ها در حوزه موضوعی دفاع مقدس نشان داده شده است.

شکل ۱. توزیع فراوانی مقالات پایگاه‌ها در حوزه موضوعی دفاع مقدس



همان‌طور که در شکل ۱، قابل مشاهده است به ترتیب دو پایگاه سیویلیکا با فراوانی ۳۶۳۷ مقاله و نورمگز با فراوانی ۲۳۴۳ مقاله دارای بیشترین فراوانی مقالات علمی حوزه دفاع مقدس هستند و پس از آن پایگاه اس‌آی‌دی و پرتال جامع علوم انسانی قرار می‌گیرد.

توزیع مقالات حوزه دفاع مقدس بر اساس نوع انتشار (مجلات علمی و کنفرانس‌ها) چگونه است؟
به منظور بررسی نوع منابع علمی منتشر شده در حوزه دفاع مقدس، داده‌های مربوط به مقالات دسته‌بندی شدند. جدول ۱، توزیع مقالات را بر اساس نوع انتشار (مجلات و کنفرانس) نشان می‌دهد.

جدول ۱. توزیع فراوانی نوع مقالات منتشر شده در پایگاه‌ها در زمینه موضوعی دفاع مقدس

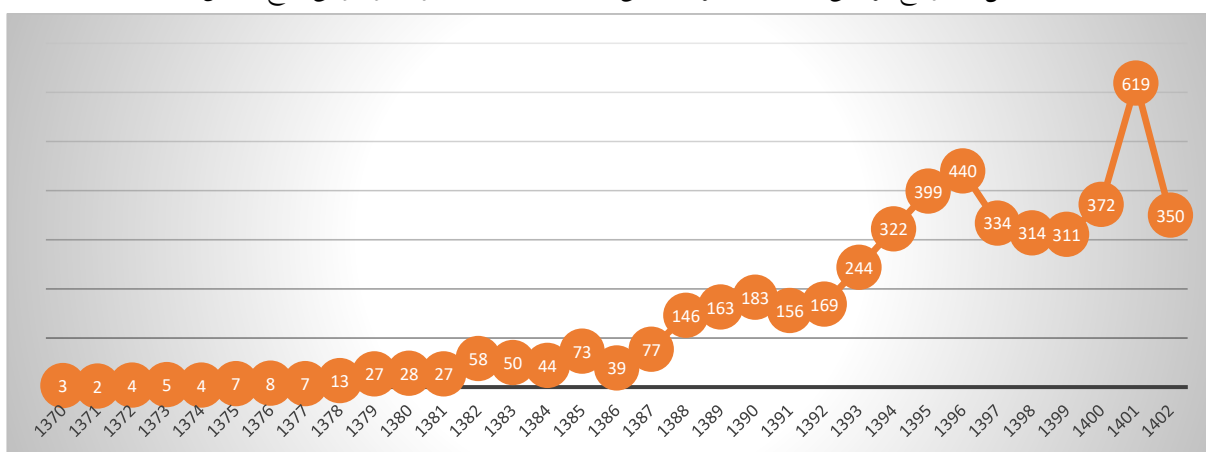
نوع مقاله	تعداد	درصد	درصد تجمعی
مقالات مجلات	۳۱۷۸	۶۳/۵۹	۶۳/۵۸
مقالات کنفرانسی	۱۸۲۰	۳۶/۴۱	۱۰۰
مجموع	۴۹۹۸	۱۰۰	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۱، قابل مشاهده است از ۴۹۹۸ مقاله‌ی حوزه دفاع مقدس ۶۴ درصد مربوط به مقالات مجلات و ۳۶ درصد مربوط به مقالات کنفرانسی است.

روند تولید مقالات علمی حوزه دفاع مقدس در سالیان مختلف چگونه بوده است؟

برای تحلیل روند تولید مقالات علمی در حوزه دفاع مقدس طی سال‌های مختلف، توزیع فراوانی مقالات بر اساس سال انتشار مورد بررسی قرار گرفت. شکل ۲ و جدول ۲ این روند را به تفکیک سال نمایش می‌دهند.

شکل ۲. توزیع فراوانی مقالات منتشر شده طی سالیان مختلف در حوزه موضوعی دفاع مقدس



جدول ۲. توزیع فراوانی مقالات منتشر شده طی سالیان مختلف در حوزه موضوعی دفاع مقدس

سال	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱۴۰۲	۳۵۰	۷	۷
۱۴۰۱	۶۱۹	۱۲/۳۸	۱۹/۳۸
۱۴۰۰	۳۷۲	۷/۴۴	۲۶/۸۲
۱۳۹۹	۳۱۱	۶/۲۲	۳۳/۰۴
۱۳۹۸	۳۱۴	۶/۲۸	۳۹/۳۲
۱۳۹۷	۳۳۴	۶/۶۸	۴۶
۱۳۹۶	۴۴۰	۸/۸۰	۵۴/۸
۱۳۹۵	۳۹۹	۷/۹۸	۶۲/۷۸
۱۳۹۴	۳۲۲	۶/۴۴	۶۹/۲۲
سایر	۱۵۳۷	۳۰/۷۸	۱۰۰
مجموع	۴۹۹۸	۱۰۰	۱۰۰

شکل ۲ و جدول ۲، نشان می‌دهد که سال ۱۴۰۱ با فراوانی ۶۱۹، سال ۱۳۹۶ با فراوانی ۴۴۰ و سال ۱۳۹۵ با فراوانی ۳۹۹ سال‌هایی بودند که بیشترین تولید مقالات علمی را به خود اختصاص داده‌اند.

الگوی هم‌نویسندگی در مقالات منتشر شده حوزه دفاع مقدس چگونه است؟

برای شناسایی الگوی هم‌نویسندگی در مقالات منتشر شده پیرامون حوزه دفاع مقدس، تعداد نویسندگان در هر مقاله مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۳، توزیع فراوانی مقالات را بر اساس تعداد نویسندگان نمایش می‌دهد.

جدول ۳. الگوی فراوانی تعداد نویسندگان مقالات با موضوع دفاع مقدس

تعداد نویسنده	فراوانی مقالات	درصد	درصد تجمعی
یک نویسنده	۱۴۳۶	۲۸/۷۸	۲۸/۷۴
دو نویسنده	۱۷۲۷	۳۴/۵۵	۶۳/۲۹
سه نویسنده	۱۰۵۷	۲۱/۱۵	۸۴/۴۴
چهار نویسنده	۵۰۱	۱۰/۰۲	۹۴/۴۶
پنج نویسنده	۱۶۴	۳/۲۸	۹۷/۷۴
شش نویسنده	۶۱	۱/۲۲	۹۸/۹۶
هفت نویسنده	۲۶	۰/۵۲	۹۹/۴۸
هشت نویسنده	۱۴	۰/۲۸	۹۹/۷۶
نه نویسنده	۶	۰/۱۲	۹۹/۸۸
ده نویسنده	۳	۰/۰۶	۹۹/۹۴
یازده نویسنده	۲	۰/۰۴	۹۹/۹۸
چهل و هشت نویسنده	۱	۰/۰۲	۱۰۰
مجموع	۴۹۹۸	۱۰۰	۱۰۰

بر اساس داده‌های جدول ۳، تعداد مقالات با دو نویسنده با فراوانی ۱۷۲۵، یک نویسنده با فراوانی ۱۴۸۳ و سه نویسنده با فراوانی ۱۰۵۷ بیشترین الگوی فراوانی را داشته است و به ترتیب در رتبه‌های اول، دوم و سوم در میان مقالات قرار گرفته‌اند.

نویسندگان پر کار مقالات حوزه دفاع مقدس چه کسانی هستند؟

یکی از ابعاد مهم در تحلیل تولیدات علمی، شناسایی نویسندگانی است که بیشترین سهم را در نگارش مقالات داشته‌اند. جدول ۴، نویسندگان برتر حوزه دفاع مقدس را بر اساس تعداد مقالات منتشر شده معرفی می‌کند.

جدول ۴. نمودار نویسندگان پر کار حوزه دفاع مقدس

تعداد نویسنده	فراوانی مقالات	درصد	درصد تجمعی
سروش، محمدرضا	۶۵	۱/۳۰	۱/۳
قانع، مصطفی	۳۹	۰/۷۸	۲/۰۸
موسوی، بتول	۳۲	۰/۶۴	۲/۷۲
غضنفری، طوبی	۲۹	۰/۵۸	۳/۳۰
احمدی، خدا بخش	۲۶	۰/۵۲	۳/۸۲
عبادی، عباس	۲۵	۰/۵۰	۴/۳۲

تعداد نویسنده	فراوانی مقالات	درصد	درصد تجمعی
معصومی، مهدی	۲۳	۰/۴۶	۴/۷۸
پیری، هادی مراد	۱۹	۰/۳۸	۵/۱۶
میرزایی، جعفر	۱۸	۰/۳۶	۵/۵۲
باوان پوری، مسعود	۱۸	۰/۳۶	۵/۵۸
صفری، جهانگیر	۱۸	۰/۳۶	۶/۲۴
مجموع	۳۱۲	۶/۲۴	۶/۲۴

بر پایه اطلاعات جدول ۴، درمجموع ۱۱۶۹۷ نویسنده در انتشار مقالات این حوزه فعالیت داشته‌اند. همان‌طور که مشخص است محمدرضا سروش با نگارش ۶۵ مقاله پرکارترین نویسنده حوزه دفاع مقدس است. مصطفی قانع با نگارش ۳۹ مقاله رتبه دوم و بتول موسوی با نگارش ۳۲ مقاله به ترتیب در جایگاه بعدی پرکارترین نویسندگان حوزه دفاع مقدس قرار می‌گیرد. طوبی غضنفری، خدابخش احمدی، عباس عبادی، مهدی معصومی، هادی مراد پیری، جعفر میرزایی، مسعود باوان پوری و جهانگیر صفری به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارند. درمجموع نویسندگان مذکور در نگارش ۳۱۲ مقاله از ۴۹۹۸ مقاله مشارکت داشته‌اند که معادل ۶,۲۴ درصد از کل مقالات است.

وابستگی سازمانی نویسندگان در زمینه تولید مقالات حوزه دفاع مقدس چگونه است؟

به‌منظور بررسی نهادهای علمی فعال در حوزه دفاع مقدس، وابستگی‌های سازمانی نویسندگان مقالات مورد تحلیل قرار گرفت. جدول ۵، مؤسسات و دانشگاه‌هایی را که بیشترین مشارکت را در تولید مقالات این حوزه داشته‌اند، معرفی می‌کند.

جدول ۵. توزیع فراوانی سازمان‌های فعال در انتشار مقالات حوزه دفاع مقدس

نام سازمان	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
دانشگاه آزاد اسلامی	۲۲۱۸	۱۸/۹۶	۱۸/۹۶
دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله	۴۰۷	۳/۴۸	۲۲/۴۴
دانشگاه تهران	۳۵۰	۲/۹۹	۲۵/۴۳
دانشگاه پیام نور	۳۳۱	۲/۸۳	۲۸/۲۶
دانشگاه علامه طباطبائی	۲۷۸	۲/۳۸	۳۰/۶۴
پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان	۲۴۱	۲/۰۶	۳۲/۷۰
دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)	۲۳۳	۱/۹۹	۳۴/۶۹
دانشگاه اصفهان	۲۰۳	۱/۷۴	۳۶/۴۳
دانشگاه شاهد	۱۷۲	۱/۴۷	۳۷/۹۰
دانشگاه تربیت مدرس	۱۱۵	۰/۹۸	۳۸/۸۸
سایر	۴۳۸۷	۳۷/۵۱	۷۶/۳۹
نامشخص	۲۷۶۲	۲۳/۶۱	۱۰۰
مجموع	۱۱۶۹۷	۱۰۰	۱۰۰

در خصوص وابستگی سازمانی نویسندگان همان‌طور که در جدول ۵ هویدا است دانشگاه آزاد اسلامی با ۲۲۱۸ و دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله با ۴۰۵ و دانشگاه تهران با ۳۵۰ نویسنده در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند. دانشگاه پیام نور، دانشگاه

علامه طباطبایی، پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان، دانشگاه جامع امام حسین، دانشگاه اصفهان، دانشگاه شاهد و دانشگاه تربیت مدرس در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

باتوجه به سهم بالای دانشگاه آزاد اسلامی در تولید مقالات حوزه دفاع مقدس، توزیع پژوهشگران این دانشگاه به تفکیک واحدهای دانشگاهی موردبررسی قرار گرفت. جدول ۶، جزئیات مربوط به تعداد نویسندگان فعال در واحدهای مختلف این دانشگاه را نشان می‌دهد.

جدول ۶. نمودار توزیع فراوانی مقالات منتشر شده واحدهای مختلف دانشگاه آزاد در حوزه دفاع مقدس

نام واحد دانشگاه	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
علوم تحقیقات تهران	۱۹۲	۸/۶۸	۸/۶۸
تهران مرکزی	۱۰۳	۴/۶۴	۱۳/۳۲
رودهن	۶۸	۳/۰۷	۱۶/۳۹
مرودشت	۵۹	۲/۶۶	۱۹/۰۵
تبریز	۵۸	۲/۶۱	۲۱/۶۶
کرمانشاه	۵۸	۲/۶۱	۲۴/۲۷
نجف‌آباد	۵۸	۲/۶۱	۲۶/۸۸
اهواز	۵۶	۲/۵۲	۲۹/۰۴
تهران جنوب	۴۹	۲/۲۱	۳۱/۶۱
خوراسگان	۴۲	۱/۸۹	۳۳/۵۰
سایر	۱۳۹۹	۶۳/۰۷	۹۶/۵۷
نامشخص	۷۶	۳/۴۳	۱۰۰
مجموع	۲۲۱۸	۱۰۰	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۶، مشاهده می‌شود از میان واحدهای مختلف دانشگاه آزاد اسلامی به ترتیب واحدهای علوم و تحقیقات، تهران مرکز، رودهن، مرودشت و نجف‌آباد، تبریز، کرمانشاه، اهواز، تهران جنوب، خوراسگان دارای بیش‌ترین پژوهشگر در حوزه موضوعی دفاع مقدس هستند.

کدام نشریات بیشترین سهم را در زمینه تولید مقالات علمی حوزه دفاع مقدس داشتند؟

یکی دیگر از ابعاد مهم در تحلیل تولیدات علمی، شناسایی نشریاتی است که بیشترین سهم را در انتشار مقالات حوزه دفاع مقدس داشته‌اند. جدول ۷، نشریات علمی و تخصصی را که بیشترین تعداد مقاله در این زمینه منتشر کرده‌اند، معرفی می‌کند.

جدول ۷. توزیع فراوانی نشریات پرکار در انتشار مقالات حوزه دفاع مقدس

نام نشریه	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
نشریه طب جانباز	۳۳۱	۱۰/۴۳	۱۰/۴۳
مجله طب نظامی	۱۵۳	۴/۸۱	۱۵/۲۴
مطالعات دفاع مقدس	۱۵۳	۴/۸۱	۲۰/۰۵
ادبیات پایداری	۱۴۸	۴/۶۶	۲۴/۷۱
نگین ایران	۱۰۹	۳/۴۳	۲۸/۱۴

نام نشریه	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مجله روان‌شناسی نظامی	۹۰	۲/۸۳	۳۰/۹۷
مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر	۶۲	۱/۹۵	۳۲/۹۲
نشریه شاهد اندیشه	۴۷	۱/۴۸	۳۴/۴۰
فصلنامه سیاست دفاعی	۴۳	۱/۳۵	۳۵/۷۵
فصلنامه جامع دفاع مقدس	۳۶	۱/۱۳	۳۶/۸۸
سایر	۲۰۰۶	۶۳/۱۲	۱۰۰
مجموع	۳۱۷۸	۱۰۰	۱۰۰

بر اساس داده‌های جدول ۷، نشریه طب جانباز با فراوانی ۳۳۱ مقاله، نشریه طب نظامی با فراوانی ۱۵۳ مقاله، نشریه مطالعات دفاع مقدس با فراوانی ۱۵۳ مقاله بیشترین مقالات حوزه دفاع مقدس را تولید کرده‌اند. نشریات ادبیات پایداری، نگین ایران، روان‌شناسی نظامی، مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر، شاهد اندیشه، سیاست دفاعی و فصلنامه جامع دفاع مقدس در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

رتبه علمی یا مقطع تحصیلی نویسندگان دفاع مقدس چگونه است؟

برای بررسی سطح تحصیلات و جایگاه علمی نویسندگان مقالات حوزه دفاع مقدس، اطلاعات مربوط به مقطع تحصیلی و مرتبه علمی آن‌ها استخراج و دسته‌بندی شد. جدول ۸ این اطلاعات را به تفکیک نشان می‌دهد.

جدول ۸. توزیع فراوانی رتبه‌های علمی در انتشار مقالات حوزه دفاع مقدس

رتبه علمی یا مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کارشناسی ارشد	۱۹۸۴	۱۶/۹۶	۱۶/۹۶
استادیار	۱۶۹۸	۱۴/۵۲	۳۱/۴۸
دکتری	۱۲۳۸	۱۰/۵۹	۴۲/۰۷
دانشجوی دکتری	۱۰۱۱	۸/۶۴	۵۰/۷۱
دانشیار	۸۴۴	۷/۲۲	۵۷/۹۳
دکتری حرفه‌ای	۶۲۴	۵/۳۳	۶۳/۲۶
دانشجوی کارشناسی ارشد	۵۷۲	۴/۸۹	۶۸/۱۵
استاد	۳۷۹	۳/۴۴	۷۱/۳۹
کارشناسی	۲۴۲	۲/۰۷	۷۳/۴۶
دانشجوی کارشناسی	۱۰۳	۰/۸۸	۷۴/۳۴
مربی	۹۱	۰/۷۸	۷۵/۱۲
کاردانی	۴	۰/۰۳	۷۵/۱۵
دانشجوی کاردانی	۳	۰/۰۳	۷۵/۱۸
نامشخص	۲۹۰۳	۲۴/۸۲	۱۰۰
مجموع	۱۱۶۹۷	۱۰۰	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۸ قابل مشاهده است پژوهشگران دارای مدرک کارشناسی ارشد با فراوانی ۱۹۸۴ بیشترین مشارکت را در انتشار مقاله داشته‌اند.

رشته تحصیلی نویسندگان حوزه موضوعی دفاع مقدس چگونه است؟

جهت شناخت زمینه‌های تخصصی نویسندگانی که در حوزه دفاع مقدس فعالیت پژوهشی داشته‌اند، رشته‌های تحصیلی آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۹ توزیع رشته‌های تحصیلی پژوهشگران این حوزه را نشان می‌دهد.

جدول ۹. توزیع فراوانی رشته‌های علمی در انتشار مقالات حوزه دفاع مقدس

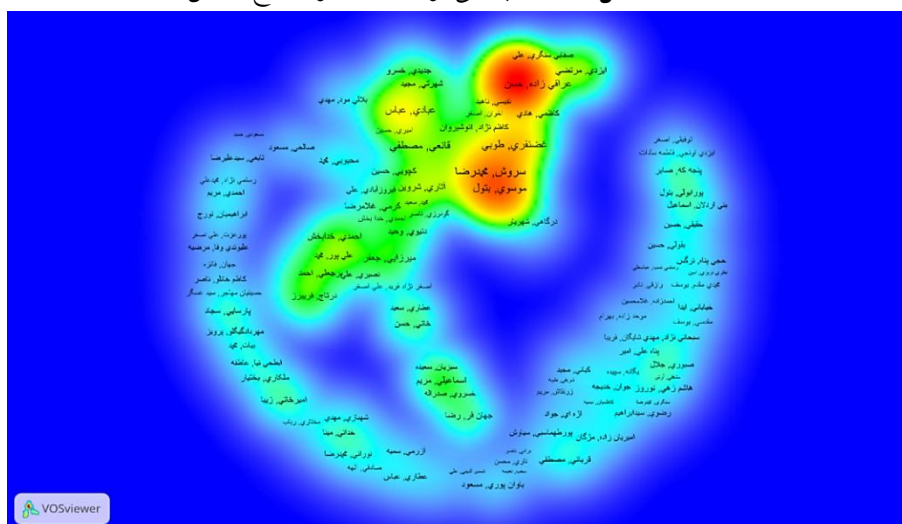
رشته تحصیلی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
روان‌شناسی	۱۶۵۴	۱۴/۱۴	۱۴/۱۴
زبان و ادبیات فارسی	۱۲۵۵	۱۰/۷۳	۲۴/۸۷
پزشکی	۵۰۸	۴/۳۴	۲۹/۲۱
علوم سیاسی	۴۱۳	۳/۵۳	۳۲/۷۴
علوم اجتماعی	۳۵۹	۳/۰۷	۳۵/۸۱
علوم تربیتی	۳۵۵	۳/۰۳	۳۸/۸۴
پرستاری	۲۷۲	۲/۳۳	۴۱/۱۷
زبان و ادبیات عربی	۲۴۰	۲/۰۵	۴۳/۲۲
جغرافیا	۲۱۷	۱/۸۶	۴۵/۰۸
حقوق	۲۱۱	۱/۸۰	۴۶/۸۸
سایر	۲۴۴۳	۲۰/۸۹	۶۷/۷۷
نامشخص	۳۷۷۰	۳۲/۲۳	۱۰۰
مجموع	۱۱۶۹۷	۱۰۰	۱۰۰

جدول ۹، بیانگر آن است که رشته روان‌شناسی با فراوانی ۱۶۵۴ بیشترین پژوهشگران حوزه دفاع مقدس را داراست. بعد از آن رشته‌های زبان و ادبیات فارسی، پزشکی، علوم سیاسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی، پرستاری، زبان و ادبیات عربی، جغرافیا و حقوق قرار دارند.

میزان همکاری نویسندگان مقالات حوزه دفاع مقدس چگونه است؟

به منظور تحلیل میزان همکاری علمی در حوزه دفاع مقدس، شبکه هم‌تألیفی نویسندگان مقالات مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۱۰ و شکل ۳ ساختار این شبکه را نشان داده و نویسندگانی را که بیشترین تعامل و نقش ارتباطی در شبکه دارند، معرفی می‌کنند.

شکل ۳. نقشه چگالی نویسندگان حوزه دفاع مقدس



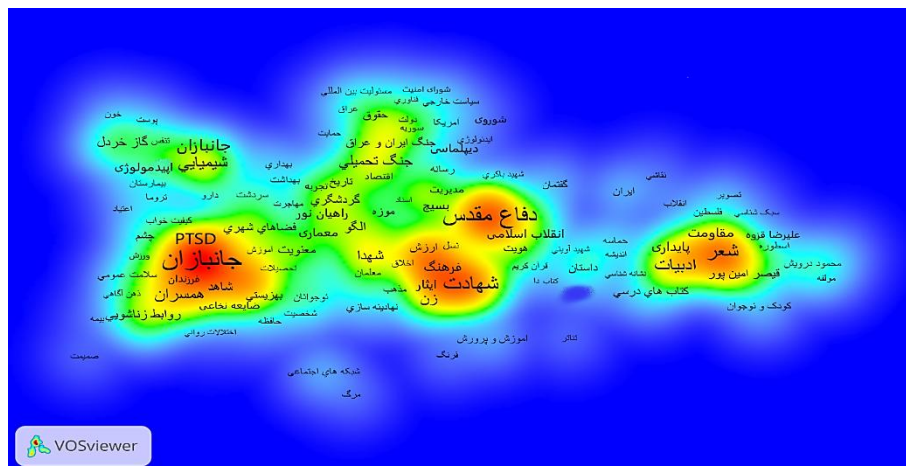
جدول ۱۰. شاخص‌های مرکزیت هم تألیفی نویسندگان مقالات

ردیف	نام نویسنده	مرکزیت درجه	نام نویسنده	مرکزیت بینیت (نرمال شده)	نام نویسنده	مرکزیت نزدیکی (نرمال شده)
۱	سروش، محمدرضا	۲۸۱	قانع، مصطفی	۰/۸۷۷	قانع، مصطفی	۰/۰۱۵
۲	قانع، مصطفی	۱۵۱	میرزایی، جعفر	۰/۸۸۲	سروش، محمدرضا	۰/۰۱۵
۳	موسوی، بتول	۱۵۱	سروش، محمدرضا	۰/۸۰۳	کریمی، غلامرضا	۰/۰۱۵
۴	غضنفری، طوبی	۱۴۰	کریمی، غلامرضا	۰/۶۵۶	احمدی، خدابخش	۰/۰۱۵
۵	عبادی، عباس	۱۰۸	حسین‌آبادی، حمیدرضا	۰/۵۹۸	نجاتی، وحید	۰/۰۱۵
۶	معصومی، مهدی	۱۰۴	شیخیان، ریحانه	۰/۵۸۸	میرزایی، جعفر	۰/۰۱۵
۷	فقیه‌زاده، سقراط	۸۲	احمدی، خدابخش	۰/۵۷۸	تولایی، سید عباس	۰/۰۱۵
۸	مدیریان، احسان	۷۶	غضنفری، فیروزه	۰/۸۷۱	اصلانی، جعفر	۰/۰۱۵
۹	عراقی‌زاده، احسان	۷۴	سبزیان، سعید	۰/۵۶۲	امینی، رضا	۰/۰۱۵
۱۰	میرزایی، جعفر	۷۱	اسماعیلی، مریم	۰/۵۰۵	کچویی، حسین	۰/۰۱۵
۱۱	رنجبر، فاطمه	۶۵	نجاتی، وحید	۰/۴۴۴	معصومی، مهدی	۰/۰۱۵
۱۲	فروتن، عباس	۶۳	قادری، زهرا	۰/۳۷۳	مدیریان، احسان	۰/۰۱۵
۱۳	خاطری، شهریار	۵۹	اسدی، فاطمه	۰/۳۵۳	خاطری، شهریار	۰/۰۱۵
۱۴	خاجی، علی	۵۹	عبادی، عباس	۰/۳۴۷	امیری، ماندانا	۰/۰۱۵
۱۵	عرب خردمند، جلیل	۵۹	رفیعی، محسن	۰/۳۳۷	عاملی، جواد	۰/۰۱۵
۱۶	احمدی، خدابخش	۵۸	عراقی‌زاده، حسن	۰/۲۹۰	عراقی‌زاده، حسن	۰/۰۱۵
۱۷	خاتمی، سید مسعود	۵۸	وطن‌خواه، حمیدرضا	۰/۲۴۰	کاظم نژاد، انوشیروان	۰/۰۱۵
۱۸	گنج پرور، زهره	۵۵	برجعی، احمد	۰/۲۱۷	پناهی، یونس	۰/۰۱۵
۱۹	عباس‌زاده، عباس	۵۴	دل‌اور، علی	۰/۲۰۴	قدوسی، کاظم	۰/۰۱۵
۲۰	چراغعلی، عبدالمجید	۵۱	احمدی‌زاده، محمدجواد	۰/۲۰۱	سعادت، علیرضا	۰/۰۱۵

بر اساس شبکه هم تألیفی ترسیم شده نویسندگان در شکل ۳ و جدول ۱۰، نویسندگانی مانند محمدرضا سروش، مصطفی قانع، بتول موسوی، طوبی غضنفری، عباس عبادی، مهدی معصومی، سقراط فقیه‌زاده، احسان مدیریان، حسن عراقی‌زاده، جعفر میرزایی، فاطمه رنجبر، عباس فروتن، شهریار خاطری، علی خاجی، جلیل عرب خردمند، خدابخش احمدی، سید مسعود خاتمی، زهره گنج پرور، عباس عباس‌زاده، عبدالمجید چراغعلی از محبوب‌ترین نویسندگان در زمینه موضوعی دفاع مقدس هستند. همچنین مصطفی قانع، جعفر میرزایی، محمدرضا سروش، غلامرضا کریمی، حمیدرضا حسن‌آبادی، ریحانه شیخان، خدابخش احمدی، فیروزه غضنفری، سعید سبزیان، مریم اسماعیلی، وحید نجاتی، زهرا قادری، فاطمه اسدی، عباس عبادی، محسن رفیعی، حسن عراقی‌زاده، حمیدرضا وطن‌خواه، احمد برجعی، علی دل‌اور، محمدجواد احمدی‌زاده با بیشترین میزان مرکزیت بینیت از توانایی بالایی برای انتقال اطلاعات و دانش در شبکه برخوردارند. در صورتی که یکی از نویسندگان مزبور از شبکه حذف شود، ممکن است انتقال اطلاعات با مشکل روبه‌رو شود.

مصطفی قانع، محمدرضا سروش، غلامرضا کریمی، خدابخش احمدی، وحید نجاتی، جعفر میرزایی، سید عباس تولایی، جعفر اصلانی، رضا امینی، حسین کچویی، مهدی معصومی، احسان مدیریان، شهریار خاطری، ماندانا امیری، جواد عاملی، حسن عراقی‌زاده، انوشیروان کاظم نژاد، یونس پناهی، کاظم قدوسی، علیرضا سعادت از مشهورترین نویسندگان فعال در شبکه هم تألیفی مقالات با موضوع دفاع مقدس هستند.

شکل ۴. نقشه چگالی کلیدواژه مقالات



Homepage: <https://jks.atu.ac.ir/>

ردیف	موضوع	مرکزیت درجه	نام نویسنده	مرکزیت بینیت (نرمال شده)	نام نویسنده نزدیکی (نرمال شده)	مرکزیت
۱	جانبازان	۲۹۹۶	جانبازان	۳۲/۴۷۹	جانبازان	۴/۰۵۰
۲	شهادت	۱۴۴۶	شعر	۵/۷۵	شهدا	۴/۰۰۹
۳	ایثار	۱۴۱۲	جانبازان شیمیایی	۵/۴۲۸	فرهنگ	۴/۰۰۲
۴	فرهنگ	۱۳۵۸	شهدا	۴/۳۲۸	جانبازان شیمیایی	۴/۰۰۱
۵	شعر	۱۲۹۷	پایداری	۳/۹۷۲	الگو	۴/۰۰۱
۶	پایداری	۹۵۰	فرهنگ	۳/۵۵۸	شعر	۴/۰۰۱
۷	جانبازان شیمیایی	۸۰۷	ایثارگران	۳/۳۱۷	جامعه‌شناسی	۳/۹۹۳
۸	همسران	۶۳۹	ایثار	۳/۲۷۴	زن	۳/۹۹۲
۹	ایثارگران	۵۷۹	ادبیات	۳/۱۹۹	ادبیات	۳/۹۹۲
۱۰	اختلال استرس پس از ضربه	۵۷۲	عملیات	۲/۵۹۰	ایثار	۳/۹۹۱
۱۱	شهدا	۵۵۳	شهادت	۲/۵۸۲	معنویت	۳/۹۸۹
۱۲	مقاومت	۴۵۳	اختلال استرس پس از ضربه	۲/۳۹۹	مدیریت	۳/۹۸۹
۱۳	کیفیت زندگی	۴۳۵	شهید	۱/۸۵۲	انقلاب اسلامی	۳/۹۸۸
۱۴	زن	۳۶۵	الگو	۱/۶۹۸	خانواده	۳/۹۹۸
۱۵	شهید	۳۴۴	مدیریت	۱/۶۲۹	رزندگان	۳/۹۸۷
۱۶	گاز خردل	۳۲۹	حقوق	۱/۴۳۲	شهید	۳/۹۸۶
۱۷	ورزش	۳۱۸	گاز خردل	۱/۴۰۹	تجربه	۳/۹۸۶
۱۸	خانواده	۳۱۲	مقاومت	۱/۰۲۲۰	جمهوری اسلامی	۳/۹۸۵

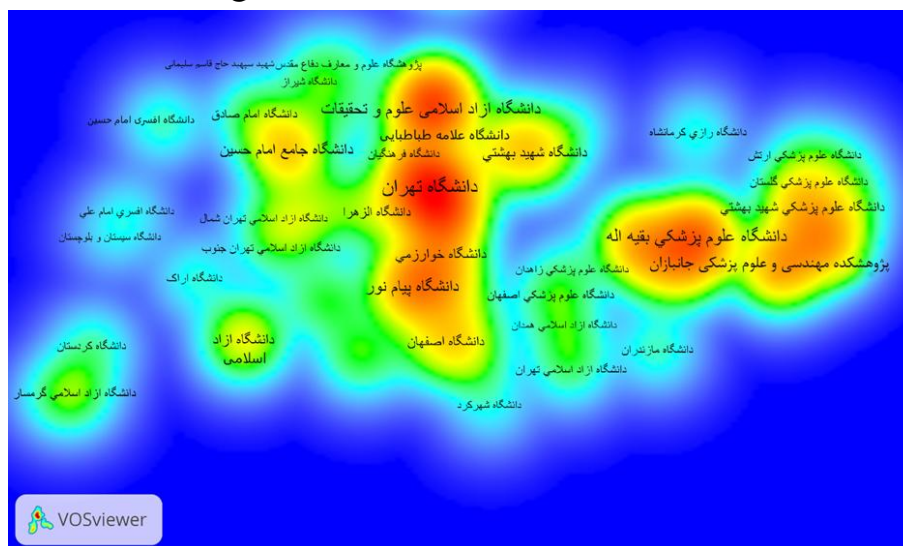
ردیف	موضوع	مرکزیت درجه	نام نویسنده	مرکزیت بینیت (نرمال شده)	نام نویسنده	مرکزیت نزدیکی (نرمال شده)
۱۹	مدیریت	۳۱۱	خانواده	۱/۱۵۷	پایداری	۳/۹۸۴
۲۰	الگو	۳۰۶	زن	۱/۱۲۳	اقتصاد	۳/۹۸۴

بر اساس شکل ۴ و جدول ۱۱ به ترتیب واژگان جانبازان، شهادت، ایثار، فرهنگ، شعر، پایداری، جانبازان شیمیایی، همسران، ایثارگران، اختلال استرس پس از ضربه، شهدا، مقاومت، کیفیت زندگی، زن، شهید، گاز خردل، ورزش، خانواده، مدیریت، الگو دارای بیشترین مرکزیت درجه در نقشه هم‌رخدادی واژگان مقالات حوزه دفاع مقدس است. واژگان جانبازان، شعر، جانبازان شیمیایی، شهدا، پایداری، فرهنگ، ایثارگران، ایثار، ادبیات، عملیات، شهادت، اختلال استرس پس از ضربه، شهید، الگو، مدیریت، حقوق، گاز خردل، مقاومت، خانواده، زن با داشتن بیشترین مرکزیت بینیت در شبکه هم‌رخدادی واژگان از موضوعات برگزیده حوزه دفاع مقدس هستند. موضوعات جانبازان، شهدا، فرهنگ، جانبازان شیمیایی، الگو، شعر، جامعه‌شناسی، زن، ادبیات، ایثار، معنویت، مدیریت، انقلاب اسلامی، خانواده، رزمندگان، شهید، تجربه، جمهوری اسلامی، پایداری، اقتصاد جزو اثرگذارترین موضوعات در زمینه دفاع مقدس هستند.

میزان همکاری مؤسسات و دانشگاه‌ها در انتشار مقالات حوزه دفاع مقدس چگونه است؟

برای بررسی میزان تعامل میان دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی در حوزه دفاع مقدس، تحلیل شبکه همکاری سازمانی انجام شد. شکل ۵ و جدول ۱۲، ساختار همکاری بین نهادهای علمی را در انتشار مقالات این حوزه ترسیم می‌کنند و میزان ارتباط، تأثیرگذاری و جایگاه هریک از سازمان‌ها را مشخص می‌سازند.

شکل ۵. نقشه چگالی مؤسسات در انتشار مقالات حوزه دفاع مقدس



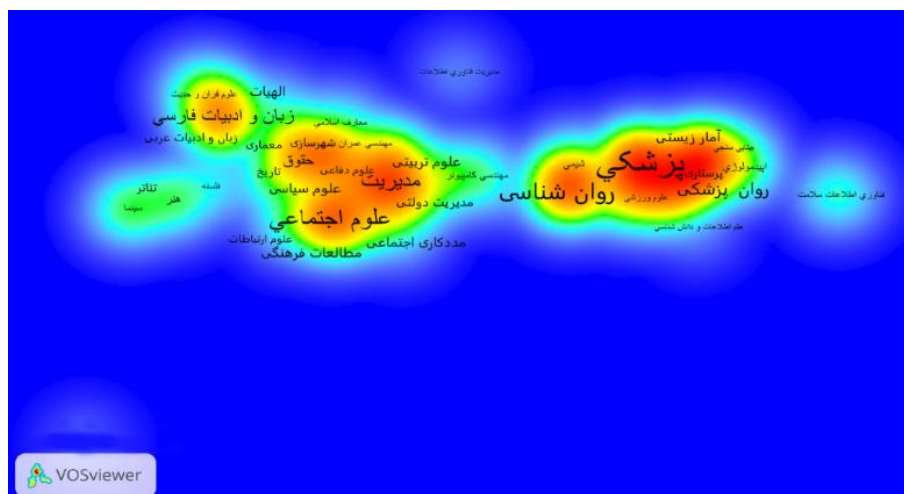
جدول ۱۲. شاخص‌های مرکزیت سازمان‌ها

ردیف	نام سازمان	مرکزیت درجه	نام نویسنده	مرکزیت بینیت (نرمال شده)	نام نویسنده	مرکزیت نزدیکی (نرمال شده)
۱	دانشگاه تهران	۲۰۲	دانشگاه تهران	۸/۱۸۶	دانشگاه تهران	۱/۲۰۷
۲	دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله	۱۵۳	دانشگاه پیام نور	۵/۹۹۲	دانشگاه پیام نور	۱/۲۰۶
۳	دانشگاه علامه طباطبائی	۱۴۵	دانشگاه علامه طباطبائی	۵/۰۱۵	دانشگاه علامه طباطبائی	۱/۲۰۶
۴	دانشگاه پیام نور	۱۴۴	دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله	۴/۴۷۶	دانشگاه آزاد علوم و تحقیقات	۱/۲۰۶
۵	دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات	۱۱۵	دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات	۲/۹۶۹	دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله	۱/۲۰۵
۶	پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان	۱۰۶	دانشگاه جامع امام حسین	۲/۶۳۵	دانشگاه خوارزمی	۱/۲۰۴
۷	دانشگاه شاهد	۸۹	دانشگاه اصفهان	۲/۴۱۳	دانشگاه جامع امام حسین	۱/۲۰۴
۸	دانشگاه جامع امام حسین	۸۸	دانشگاه خوارزمی	۲/۳۷۸	دانشگاه تربیت مدرس	۱/۲۰۴
۹	دانشگاه تربیت مدرس	۸۷	پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان	۱/۸۴۴	دانشگاه شاهد	۱/۲۰۴
۱۰	دانشگاه علوم پزشکی تهران	۷۰	دانشگاه تربیت مدرس	۱/۶۲۳	پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان	۱/۲۰۴
۱۱	دانشگاه اصفهان	۶۷	دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی	۱/۳۷۵	دانشگاه اصفهان	۱/۲۰۳
۱۲	دانشگاه خوارزمی	۶۵	دانشگاه الزهرا	۱/۳۳۷	دانشگاه فردوسی مشهد	۱/۲۰۳
۱۳	دانشگاه شهید بهشتی	۶۳	دانشگاه شاهد	۱/۲۵۵	دانشگاه شهید بهشتی	۱/۲۰۳
۱۴	دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی	۵۵	دانشگاه فردوسی مشهد	۱/۱۵۸	دانشگاه آزاد اسلامی رودهن	۱/۲۰۳
۱۵	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۵۱	دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی	۱/۱۳۸	دانشگاه علوم پزشکی تهران	۱/۲۰۲
۱۶	دانشگاه فردوسی مشهد	۴۵	دانشگاه فرهنگیان	۱/۱۰۱	دانشگاه الزهرا	۱/۲۰۲
۱۷	دانشگاه الزهرا	۴۱	دانشگاه شهید بهشتی	۱/۰۸۰	دانشگاه عالی دفاع ملی	۱/۲۰۲
۱۸	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۴۱	دانشگاه عالی دفاع ملی	۱/۰۷۴	دانشگاه شهید چمران اهواز	۱/۲۰۲
۱۹	دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن	۴۰	دانشگاه شهید چمران اهواز	۱/۰۶۱	دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی	۱/۲۰۲
۲۰	دانشگاه عالی دفاع ملی	۳۹	دانشگاه مازندران	۱/۰۴۴	دانشگاه امام صادق	۱/۲۰۲

شکل ۵ و جدول ۱۲ بیانگر شبکه هم رخدادی و میزان همکاری میان دانشگاه‌ها و مؤسسات فعال در انتشار مقالات است. بر اساس یافته‌ها دانشگاه تهران، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه پیام نور، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان، دانشگاه شاهد، دانشگاه جامع امام حسین،

میزان همکاری نویسندگان حوزه دفاع مقدس با توجه به رشته‌های علمی چگونه است؟

شکل ۶. نقشه چگالی رشته‌های علمی



جدول ۱۳. شاخص‌های مرکزیت رشته‌های علمی

ردیف	نام نویسنده	مرکزیت درجه	نام نویسنده	مرکزیت بینیت (نرمال شده)	نام نویسنده	مرکزیت نزدیکی (نرمال شده)
۱	روانشناسی	۱۷۴	روانشناسی	۱۰/۵۸۸	علوم اجتماعی	۳/۰۴۹
۲	پزشکی	۱۷۴	پزشکی	۱۰/۲۵۸	روانشناسی	۳/۰۴۷
۳	زبان و ادبیات فارسی	۱۰۸	علوم اجتماعی	۹/۸۱۱	علوم تربیتی	۳/۰۳۹
۴	علوم اجتماعی	۱۰۸	زبان و ادبیات فارسی	۷/۱۷۵	پزشکی	۳/۰۳۸
۵	علوم سیاسی	۷۸	علوم سیاسی	۶/۱۳۷	علوم سیاسی	۳/۰۲۸
۶	روان پزشکی	۷۹	علوم تربیتی	۵/۷۷۹	تربیت بدنی و علوم ورزشی	۳/۰۲۴
۷	پرستاری	۷۸	پرستاری	۴/۲۲۰	زبان و ادبیات فارسی	۳/۰۲۱
۸	علوم تربیتی	۶۳	جغرافیا	۳/۴۳۳	مدیریت دولتی	۳/۰۱۸
۹	ایمونولوژی	۵۱	تربیت بدنی و علوم ورزشی	۲/۹۶۲	حقوق	۳/۰۱۴
۱۰	تربیت بدنی و علوم ورزشی	۵۰	مدیریت دولتی	۲/۴۹۶	تاریخ	۳/۰۱۳
۱۱	مدیریت دولتی	۴۵	مهندسی شهرسازی	۱/۶۶۳	پرستاری	۳/۰۱۲
۱۲	آمار زیستی	۴۴	مهندسی صنایع	۱/۶۴۱	فیزیوتراپی	۳/۰۰۸
۱۳	جغرافیا	۴۳	هنر	۱/۳۵۵	اقتصاد	۳/۰۰۵
۱۴	حقوق	۳۷	تاریخ	۱/۳۳۷	الهیات و معارف اسلامی	۳/۰۰۵
۱۵	زبان و ادبیات عربی	۳۵	حقوق	۱/۳۲۲	شیمی	۳/۰۰۴
۱۶	بهداشت	۳۵	معماری	۱/۲۰۶	مهندسی شهرسازی	۳/۰۰۰
۱۷	علوم دفاعی	۳۱	مدیریت منابع انسانی	۱/۱۷۲	هنر	۲/۹۹۹
۱۸	مهندسی شهرسازی	۲۷	روان پزشکی	۱/۱۲۴	علوم دفاعی	۲/۹۹۸
۱۹	فیزیوتراپی	۲۵	الهیات و معارف اسلامی	۱/۱۱۹	بهداشت	۲/۹۹۵
۲۰	معماری	۲۴	ایمونولوژی	۱/۱۱۵	جغرافیا	۲/۹۹۴

شکل ۶ و جدول ۱۳، میزان همکاری و هم‌رخدادی رشته‌های علمی در زمینه موضوعی دفاع مقدس را نشان می‌دهد. همان‌طور که پیداست رشته‌های روان‌شناسی، پزشکی، زبان و ادبیات فارسی، علوم اجتماعی، علوم سیاسی، روان‌پزشکی، پرستاری، علوم تربیتی، ایمونولوژی، تربیت بدنی و علوم ورزشی، مدیریت دولتی، آمار زیستی، جغرافیا، حقوق، زبان و ادبیات عربی، بهداشت، علوم دفاعی، مهندسی شهرسازی، فیزیوتراپی، معماری با دارا بودن بیشترین میزان مرکزیت درجه محبوب رشته‌ها در شبکه همکاری بین رشته‌ها هستند. رشته‌های روان‌شناسی، پزشکی، علوم اجتماعی، زبان و ادبیات فارسی، علوم سیاسی، علوم تربیتی، پرستاری، جغرافیا، تربیت بدنی و علوم ورزشی، مدیریت دولتی، مهندسی شهرسازی، مهندسی صنایع، هنر، تاریخ، حقوق، معماری، مدیریت منابع انسانی، روان‌پزشکی، الهیات و معارف اسلامی، ایمونولوژی با داشتن بیشترین مرکزیت بینیت بیشترین نقش را در انتقال اطلاعات میان رشته‌های علمی ایفا کرده‌اند. همچنین رشته‌های علوم اجتماعی، روان‌شناسی، علوم تربیتی، پزشکی، علوم سیاسی، تربیت بدنی و علوم ورزشی، زبان و ادبیات فارسی،

مدیریت دولتی، حقوق، تاریخ، پرستاری، فیزیوتراپی، اقتصاد، الهیات و معارف اسلامی، شیمی، مهندسی شهرسازی، هنر، علوم دفاعی، بهداشت، جغرافیا با داشتن بیشترین مرکزیت نزدیکی از مشهورترین رشته‌های علمی در زمینه تولید مقالات حوزه دفاع مقدس هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با تمرکز بر حوزه دفاع مقدس و با استفاده از رویکرد علم‌سنجی، به ترسیم شبکه علمی مقالات مرتبط پرداخته است. از طریق تحلیل هم‌رخدادی واژگان و بهره‌گیری از روش‌های تحلیل شبکه‌ای، تلاش شده تا روابط مفهومی میان پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه شناسایی و تبیین شود.

از مجموع ۴۹۹۸ مقاله منتشرشده در حوزه دفاع مقدس، ۶۴ درصد از مقالات در قالب نشریات علمی (ژورنال‌ها) و ۳۶ درصد در قالب مقالات کنفرانسی منتشر شده‌اند. این نسبت بیانگر آن است که بخش عمده‌ای از تولیدات علمی در این حوزه در بستر مجلات علمی صورت گرفته که معمولاً از فرآیند داوری دقیق‌تر، بازه زمانی طولانی‌تر و ساختار علمی منسجم‌تری برخوردارند. این مسئله می‌تواند حاکی از رویکرد پژوهشگران به تولید دانش عمیق و نظری در این زمینه باشد. از سوی دیگر، سهم قابل توجه مقالات کنفرانسی (بیش از یک‌سوم کل تولیدات علمی) نیز نشان‌دهنده پویایی و زنده‌بودن مباحث مرتبط با دفاع مقدس در رویدادهای علمی و تبادل‌های پژوهشی سریع‌تر است.

بررسی روند زمانی انتشار مقالات نشان می‌دهد که از سال ۱۳۹۴ به بعد، رشد محسوسی در تولید آثار علمی در این زمینه مشاهده شده است؛ به گونه‌ای که بیش از ۶۹ درصد کل تولیدات علمی مربوط به سال‌های اخیر است. این موضوع بیانگر توجه فزاینده پژوهشگران به موضوع دفاع مقدس در دهه اخیر است که می‌تواند متأثر از تغییر اولویت‌های پژوهشی و تحولات فرهنگی-اجتماعی کشور باشد. بررسی الگوی هم‌نویسندگی در مقالات حوزه مطالعات دفاع مقدس نشان می‌دهد که اغلب تولیدات علمی توسط یک تا سه نویسنده به صورت مشترک نگاشته شده‌اند. این الگو حاکی از شکل‌گیری همکاری‌های علمی محدود اما تخصص‌محور است.

محمدرضا سروش با نگارش ۶۵ مقاله، پرکارترین نویسنده در حوزه دفاع مقدس به شمار می‌رود. پس از او، مصطفی قانع با ۳۹ مقاله و بتول موسوی با ۳۲ مقاله در جایگاه‌های بعدی قرار دارند. در مجموع، یازده نویسنده برتر تنها در ۶,۲۴ درصد از کل مقالات این حوزه مشارکت داشته‌اند. این آمار از یک‌سو نشان‌دهنده وجود پژوهشگرانی است که به صورت مستمر و تخصصی در این حوزه فعالیت کرده‌اند؛ استمرار پژوهشی این افراد می‌تواند به عمق‌بخشی و انسجام علمی کمک کند. اما از سوی دیگر، مشارکت پایین نویسندگان پرتولید در کل مقالات می‌تواند بیانگر پراکندگی زیاد و نبود انسجام میان پژوهشگران این حوزه است. این پراکندگی هرچند ممکن است تنوع دیدگاه‌ها را افزایش دهد، اما می‌تواند مانعی برای شکل‌گیری یک جریان منسجم علمی نیز باشد.

از نظر سازمانی، دانشگاه‌ها به‌ویژه دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله و دانشگاه تهران نقش محوری در تولید دانش در این حوزه ایفا کرده‌اند. این یافته با آنچه در پژوهش‌های نخبودیان و همکاران (۲۰۱۵) نیز دیده می‌شود - که دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله را مرکز اصلی تولید مقالات مرتبط با گاز خردل معرفی کرده بود - همخوانی دارد. با این حال، باید به نقش کم‌رنگ‌تر پژوهشکده‌ها و نهادهای تخصصی غیردانشگاهی نیز توجه کرد که می‌تواند نقطه‌ضعف مهمی در

تنوع منابع علمی باشد. در بررسی پژوهش‌های حوزه دفاع مقدس، بیشترین مشارکت در انتشار مقالات مربوط به نویسندگانی با مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد بوده است. همچنین از نظر مرتبه علمی، افرادی که در جایگاه استادیار قرار دارند، سهم قابل توجهی داشته‌اند. با این حال، نقش اعضای هیئت علمی با مرتبه استاد در تولید مقالات کمتر بوده است. این وضعیت نشان می‌دهد که حضور پژوهشگران جوان و در حال آموزش در این حوزه پررنگ‌تر است، اما به منظور ارتقاء کیفیت و عمق علمی آثار، افزایش مشارکت اعضای هیئت علمی با مرتبه استاد لازم است. همچنین تشویق دانشجویان و فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی به فعالیت پژوهشی می‌تواند به گسترش و پویایی این حوزه کمک کند. از منظر رشته‌ای، سیطره رشته‌هایی چون روان‌شناسی، زبان و ادبیات فارسی، و علوم پزشکی بر تولیدات علمی دفاع مقدس، حاکی از تنوع رویکردها به این پدیده است؛ اما غیبت پررنگ رشته علوم دفاعی در میان ده رشته برتر نشان‌دهنده خلأ مهم است که با توجه به ماهیت موضوع می‌تواند نگران‌کننده باشد.

از میان ۳۱۷۸ نشریه فعال در حوزه دفاع مقدس، نشریه «طب جانباز» با انتشار ۳۳۱ مقاله، و نشریات «طب نظامی» و «مطالعات دفاع مقدس» هر کدام با ۱۵۳ مقاله، بیشترین حجم مقالات را به خود اختصاص داده‌اند. این امر نشان می‌دهد که بیشترین تمرکز پژوهش‌ها در ژورنال‌های حوزه پزشکی بوده است، که نشان‌دهنده اهمیت ویژه مسائل بهداشتی، درمانی و روانی جانبازان و بازماندگان جنگ است. در عین حال، نشریه «مطالعات دفاع مقدس» به عنوان مجله تخصصی دفاع مقدس در زمینه علوم انسانی و اجتماعی، موفق به کسب جایگاه برجسته و شاخصی در میان نشریات فعال این حوزه شده است. این موفقیت، بیانگر اعتبار و تأثیرگذاری قابل توجه این مجله در توسعه و تقویت پژوهش‌های مرتبط با دفاع مقدس از منظر فرهنگی، تاریخی و اجتماعی بوده و اهمیت ویژه آن را در میان جامعه علمی کشور به‌روشنی نمایان می‌سازد.

بررسی شبکه هم‌تألفی نویسندگان فعال در حوزه دفاع مقدس نشان می‌دهد که تعدادی از پژوهشگران با تمرکز و استمرار بالا، به عنوان هسته‌های اصلی شبکه علمی این حوزه شناخته می‌شوند. افرادی مانند محمدرضا سروش، مصطفی قانعی و جعفر میرزایی علاوه بر اینکه از پرکارترین نویسندگان به شمار می‌روند، به دلیل داشتن بالاترین میزان مرکزیت بینیت، نقش کلیدی در تسهیل جریان دانش و اطلاعات در شبکه ایفا می‌کنند. این مرکزیت بالا به معنای توانایی این نویسندگان در اتصال سایر اعضای شبکه و ایجاد پلی میان گروه‌های مختلف پژوهشی است. حضور چنین افرادی به عنوان گره‌های واسطه باعث می‌شود که شبکه علمی از انسجام و پویایی مناسبی برخوردار باشد و جریان اطلاعات به صورت کارآمد میان پژوهشگران مختلف منتقل شود. به عبارت دیگر، این نویسندگان به عنوان عوامل حیاتی در حفظ و توسعه دانش حوزه دفاع مقدس عمل می‌کنند و حذف آن‌ها می‌تواند به کاهش ارتباطات میان اعضای شبکه و در نتیجه تضعیف کیفیت و کمیت تولیدات علمی منجر شود.

تحلیل شبکه هم‌رخدادی واژگان نیز گویای آن است که مفاهیمی چون «جانبازان»، «شهادت»، «فرهنگ»، «ایثار»، «زن»، «اختلال استرس پس از ضربه» و «گاز خردل» از جایگاه برجسته‌ای در ادبیات این حوزه برخوردارند. این یافته با پژوهش‌های پیشین نظیر بهرامیان (۱۴۰۰) که به واژگان پرتکرار در وصیت‌نامه‌ها اشاره کرده بود، هماهنگ است و همچنین هم‌راستا با مطالعات خارجی نظیر عبیدات و همکاران (۲۰۲۵) و وزولینسکی (۲۰۲۴) است که نشان داده بودند در تحلیل‌های علم‌سنجی جنگ، مفاهیم اجتماعی و انسانی (نظیر زنان، بهداشت، آسیب‌های روانی) سهم بالایی دارند.

یافته‌ها نشان می‌دهد که در شبکه همکاری میان مؤسسات علمی فعال در حوزه دفاع مقدس، تعدادی از دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی نقش محوری و واسطه‌ایفا می‌کنند. دانشگاه‌هایی مانند دانشگاه تهران، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه پیام نور، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان، دانشگاه شاهد، دانشگاه جامع امام حسین و دانشگاه تربیت مدرس، نه تنها بیشترین حجم تولیدات علمی را در این حوزه دارند، بلکه با داشتن بالاترین میزان مرکزیت بینیت به عنوان گره‌های واسطه، نقش پل ارتباطی میان سایر سازمان‌ها را بر عهده دارند. این نقش واسطه‌گری موجب تقویت انسجام شبکه علمی و تسهیل جریان دانش و همکاری میان پژوهشگران و مؤسسات مختلف می‌شود.

بررسی شبکه همکاری میان رشته‌ای در تولیدات علمی مرتبط با دفاع مقدس نشان‌دهنده میزان بالای هم‌رخدادی و تعامل میان رشته‌های مختلف علمی است. نتایج به‌دست آمده بیانگر آن است که رشته‌هایی نظیر روان‌شناسی، پزشکی، زبان و ادبیات فارسی، علوم اجتماعی، علوم سیاسی، روان‌پزشکی، پرستاری، علوم تربیتی، ایمونولوژی، تربیت بدنی و علوم ورزشی، مدیریت دولتی، آمار زیستی، جغرافیا، حقوق، زبان و ادبیات عربی، بهداشت، علوم دفاعی، مهندسی شهرسازی، فیزیوتراپی و معماری از بیشترین درجه مرکزیت در شبکه برخوردار بوده‌اند. این شاخص بیانگر آن است که این رشته‌ها، از نظر میزان ارتباط با سایر رشته‌ها و نقش‌آفرینی در تولیدات علمی، جایگاه محوری داشته‌اند و به‌نوعی در مرکز شبکه همکاری بین‌رشته‌ای قرار دارند.

علاوه بر آن، رشته‌هایی همچون روان‌شناسی، پزشکی، علوم اجتماعی، زبان و ادبیات فارسی، علوم سیاسی، علوم تربیتی، پرستاری، جغرافیا، تربیت بدنی و علوم ورزشی، مدیریت دولتی، مهندسی شهرسازی، مهندسی صنایع، هنر، تاریخ، حقوق، معماری، مدیریت منابع انسانی، روان‌پزشکی، الهیات و معارف اسلامی و ایمونولوژی دارای بیشترین مرکزیت بینیت بوده‌اند؛ این بدان معناست که این رشته‌ها نقش مؤثرتری در انتقال دانش میان رشته‌های مختلف ایفا کرده‌اند و به‌عنوان پل‌های ارتباطی میان خوشه‌های دانشی در شبکه عمل کرده‌اند.

همچنین بر اساس شاخص مرکزیت نزدیکی، رشته‌های علوم اجتماعی، روان‌شناسی، علوم تربیتی، پزشکی، علوم سیاسی، تربیت بدنی و علوم ورزشی، زبان و ادبیات فارسی، مدیریت دولتی، حقوق، تاریخ، پرستاری، فیزیوتراپی، اقتصاد، الهیات و معارف اسلامی، شیمی، مهندسی شهرسازی، هنر، علوم دفاعی، بهداشت و جغرافیا به‌عنوان مشهورترین و قابل‌دسترس‌ترین رشته‌ها در شبکه علمی دفاع مقدس شناخته شده‌اند. این شاخص نشان می‌دهد که این رشته‌ها در مسیرهای کوتاه‌تری نسبت به سایر رشته‌ها قرار داشته و از موقعیت مطلوبی برای دسترسی و انتشار اطلاعات علمی برخوردار بوده‌اند. تحلیل این شاخص‌ها گویای آن است که مطالعات دفاع مقدس در ایران نه تنها محدود به یک حوزه خاص نبوده، بلکه ماهیتی بین‌رشته‌ای داشته و با مشارکت فعال رشته‌های متنوع علمی، ابعاد گوناگون این موضوع (نظامی، فرهنگی، اجتماعی، روانی و درمانی) را در بر گرفته است. این گستره وسیع مشارکت میان‌رشته‌ای، نشان از ظرفیت بالای موضوع دفاع مقدس برای مطالعات علمی در حوزه‌های مختلف دارد و می‌تواند بستری مناسب برای توسعه پژوهش‌های میان‌رشته‌ای آینده فراهم آورد.

پیشنهاد می‌شود با توجه به ظرفیت میان‌رشته‌ای گسترده در حوزه دفاع مقدس، بسترهای لازم برای گسترش همکاری‌های علمی میان رشته‌هایی چون روان‌شناسی، پزشکی، علوم اجتماعی، علوم انسانی و علوم دفاعی فراهم شود. تقویت پیوند

میان دانشگاه‌ها و نهادهای پژوهشی غیردانشگاهی می‌تواند به انسجام شبکه علمی و ارتقای کیفیت تولیدات پژوهشی منجر شود. همچنین حمایت هدفمند از پژوهشگران جوان در کنار افزایش نقش راهبری اعضای هیئت علمی با سابقه، ضرورتی است که می‌تواند به عمق‌بخشی بیشتر مطالعات کمک کند. پیشنهاد می‌شود پایگاه داده‌ای ملی و یکپارچه با محوریت دفاع مقدس ایجاد شود تا امکان دسترسی منسجم به منابع علمی، مستندات تاریخی و اطلاعات کتاب‌شناختی برای پژوهشگران فراهم گردد. بهره‌گیری پیشرفته از ابزارهای علم‌سنجی و تحلیل شبکه نیز می‌تواند به شناسایی خلأهای دانشی و جهت‌دهی هوشمندانه‌تر تحقیقات کمک کند. از آنجاکه این حوزه همچنان سرشار از موضوعات بکر و چندلایه است، ورود پژوهشگران با رویکردهای نو و انگیزه‌مند به این عرصه، ضمن تقویت جریان علمی، فرصت بی‌بدیلی برای تأثیرگذاری در توسعه دانش بومی و بازتولید معنایی یکی از مهم‌ترین مقاطع تاریخی کشور فراهم می‌آورد و شایسته است به این حوزه توجه ویژه‌ای شود. پژوهش‌های آینده می‌توانند به بررسی تطبیقی وضعیت تولید علم در حوزه جنگ و دفاع در ایران با کشورهای دارای تجربه مشابه پرداخته شود تا از این طریق الگوهای موفق و راهبردهای مؤثر در توسعه پژوهش‌های این حوزه شناسایی شود. همچنین، پژوهش‌هایی در خصوص اثربخشی سیاست‌ها و حمایت‌های نهادی، اعم از دولتی و دانشگاهی، بر تولیدات علمی مرتبط، می‌تواند به بهینه‌سازی فرآیندهای سیاست‌گذاری پژوهشی و افزایش کیفیت و کمیت پژوهش‌ها کمک کند. این رویکردها می‌توانند زمینه‌ساز رشد مستدام و هدفمند پژوهش‌های دفاع مقدس باشند و افق‌های جدیدی برای توسعه علمی این حوزه فراهم آورند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آن‌هاست.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

مقاله حاضر برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «ترسیم نقشه علمی دفاع مقدس» با حمایت پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی است.

سپاسگزاری

از همه اساتید پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی بابت زحمات و راهنمایی‌های ارزشمندشان صمیمانه تشکر می‌نمایم.

ORCID

Alireza Abyati

Mohammad Sadegh Jalalirad

Seyed Javad Rezae

 <https://orcid.org/0009-0009-4749-7767>

 <https://orcid.org/0000-0001-8713-7410>

 <https://orcid.org/0000-0002-2959-1110>

منابع

- بهرامیان، صادق. (۱۴۰۰). تحلیل اسناد جنگ تحمیلی: مطالعه‌ی موردی وصیت‌نامه‌ی ۳۲ نفر از شهدای اطلاعات عملیات سپاه سیدالشهداء (ع) استان تهران. دولت‌پژوهی ایران معاصر، ۷ (۱)، ۹۷-۱۱۳.
https://irsj.ihu.ac.ir/article_206551.html
- حسینی، سید رضا و نیکرو، سعید. (۱۳۸۹). دفاع مقدس در آیین‌های پژوهش. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۱۵ (۱۵۳)، ۶۶-۶۸.
 خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۹۹). بیان‌ات در دیدار با پیشکسوتان دفاع مقدس. <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=46536>
- ربیع، حسین و محمدپور، علی. (۱۳۹۶). تحلیل روند ویژگی‌های جنگ تحمیلی با تأکید بر بنیان‌های جغرافیای نظامی. فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، ۳ (۴)، ۷۴-۷۷.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25883674.1396.3.4.3.7>
- قاسم‌زاده، عباسعلی. (۱۴۰۱). علم‌سنجی فراگیر دفاع مقدس در نشریات معتبر داخلی (دفاع مقدس، جنگ تحمیلی، جنگ ایران و عراق). تهران: عطران.
- قهرمانی، شهاب و یوسف‌نژاد، فاطمه. (۱۳۹۷). تأثیر تنگه هرمز بر استراتژی‌های دفاع مقدس. تهران: پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس.
- محمودی، مهدی و توکلی‌زاده راوری، محمود. (۱۳۹۵). ترسیم نقشه موضوعی اسناد جنگ تحمیلی: مطالعه موردی وصیت‌نامه فرماندهان سپاه پاسداران شهید استان کرمان. فصلنامه گنجینه اسناد، ۴ (۱۰۴)، ۸۳-۹۳.
- مطهری، سید میثم، عزیزی سولدز، محمود و فناپیان، تاج‌بخش. (۱۳۹۳). دسته‌بندی موضوعی پایان‌نامه‌های تئاتر دفاع مقدس در سه دهه فعالیت دانشکده‌های هنرهای نمایشی کشور. فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، ۱۸ (۵۸)، ۱-۱۴۱.
https://ksiu.nahad.ir/article_91.html
- موسوی خمینی، روح‌الله. (۱۳۷۸). صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (س) (بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها). تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).
- نهادی، هادی. (۱۳۹۹). تحلیل محتوای مقالات منتشر شده در نشریات علمی کشور در حوزه دفاع مقدس از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸. فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، ۶ (۲۴)، ۱۶۱-۱۷۸.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25883674.1399.6.4.8.3>

References

- Ahlawat, R., Ghai, M., & Garg, S. K. (2022). Bibliometric analysis of published research on Russia-Ukraine war using VOSviewer. *Economic Affairs*, 67(4s), 997-1002.
<https://doi.org/10.46852/0424-2513.4s.2022.33>
- Bahramian, S. (2021). An analysis of the imposed war documents case study: The wills of 32 martyrs of the operational intelligence of Sayyed al-Shohada Corps in Tehran Province. *State Studies of Contemporary Iran*, 7(1), 97-113. https://irsj.ihu.ac.ir/article_206551.html [In Persian]
- Ghahremani, S., & Yousefnajad, F. (2018). *The impact of the Strait of Hormuz on the strategies of the Holy Defense*. Research Institute of Science and Knowledge of Holy Defense. [In Persian]
- Hosseini, S., & Nikroo, S. (2010). The Holy Defense in the mirror of research. *Monthly Journal of History and Geography*, 15(153), 66-68. [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2020, September 22). *Statements in the meeting with veterans of the Holy Defense*. <https://khamenei.ir/news-content?id=46536> [In Persian]
- Mahmoudi, M., & Tavakolizadeh Ravari, M. (2016). Thematic mapping of last wills and testaments of the Iranian commanders in the Iran-Iraq War. *Ganjine-ye Asnad*, 4(104), 83-93. [In Persian]

- Motahari, S. M., Azizi Soldoz, M., & Fanaian, T. (2014). Classification of Holy Defense theater thesis (Three decade activity in schools of performing arts). *The Knowledge Studies in the Islamic University*, 18(58), 141–157. https://ksiu.nahad.ir/article_91.html [In Persian]
- Mousavi Khomeini, R. (1999). *Sahifeh Imam: The collected works of Imam Khomeini (S) (Statements, messages, interviews, rulings, religious permissions, and letters)*. Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works. [In Persian]
- Nahadi, H. (2021). Content analysis of articles published in Iranian scientific journals in the field of Sacred Defense from 1989 to 2019. *Holy Defense Studies*, 6(24), 161–178. [In Persian]
- Nokhodian, Z., ZareFarashbandi, F., & Shoaie, P. (2015). Mustard gas exposure in Iran–Iraq war: A scientometric study. *Journal of Education and Health Promotion*, 4(1), Article 56. <https://doi.org/10.4103/2277-9531.162355>
- Obeidat, B. F., AlKhaza'leh, M. S., & Haimed, S. (2025). The status of women in war: A bibliometric analysis. *Dirasat: Human and Social Sciences*, 52(4), Article 7243. <https://doi.org/10.35516/hum.v52i4.7243>
- Qasemzadeh, A. (2022). *Comprehensive scientometrics of the Holy Defense in reputable domestic journals (Holy Defense, Imposed War, Iran-Iraq War)*. Atran. [In Persian]
- Rabiei, H., & Mohammadpour, A. (2018). Analysis of the trends and characteristics of the Iran-Iraq war with emphasis on the foundations of military geography. *Holy Defense Studies*, 3(4), 47–74. [In Persian]
- Radzi, E. M. (2024). Examining the impact of social security programs on military personnel and veterans: A scientometric and scoping review. *Social Security Management Journal*, 1–18. <https://doi.org/10.32890/ssmj2024.1.2.1>
- Sillanpää, A., & Koivula, T. (2010). Mapping conflict research: A bibliometric study of contemporary scientific discourses. *International Studies Perspectives*, 11(2), 148–171. <https://doi.org/10.1111/j.1528-3585.2010.00399.x>
- Stadler, T., Temesi, Á., & Lakner, Z. (2022). Soil chemical pollution and military actions: A bibliometric analysis. *Sustainability*, 14(12), Article 7138. <https://doi.org/10.3390/su14127138>
- Zozulinsky, A. (2024). The financial, economic and social consequences of the Russo-Ukrainian War: Bibliometric analysis. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 8(3), 134–162. [https://doi.org/10.61093/fmir.8\(3\).134-162.2024](https://doi.org/10.61093/fmir.8(3).134-162.2024)